

ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΦΙΟΙ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

(ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ)

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1939

ΑΝΤΙΤΥΠΑ : 4000.

ΤΥΠΟΙΣ : ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΤΣΗΚΟΓΡΑΦΙΑΙ : Ε. ΚΑΖΑΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ — ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1939.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
1. — <i>Χαρίλ. Γκολέμη</i> : Ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι.	5
2. — <i>Πατρούλας Βασιλαζίδης</i> : Πειράματα ἐν τῷ Γεωργικῷ Σταθμῷ Χαλκιδικῆς ἐπὶ τῆς συγκροτήσεως τῆς ὑγρασίας τοῦ ἐδάφους διὰ τῆς ἐπικαλύψεως αὐτοῦ διὰ χάρτου κατὰ τὸ 1929 καὶ 1930....	39
3. — <i>Χρ. Νικολοπούλου</i> : Παρατηρηθεῖσαι ἀλλοιώσεις ἐπὶ τῶν φασίων τοῦ μεταξοσκώληκος λόγφ παρατεταμένης διαχειμάσεως.....	69

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

Ι. Η ΝΟΜΑΔΙΚΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΕΝ ΤΗ ΔΥΤ. ΘΡΑΚΗ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Η ΝΟΜΑΔΙΚΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΕΝ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ,

ΥΠΟ

ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΓΚΟΛΕΜΗ

Τμηματάρχου Ζωοτεχνικῆς Ὑπηρεσίας Ὑπουργείου Γεωργίας

Γενικά

Ἡ Κτηνοτροφία παρουσιάζεται εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην ὑπὸ δύο μορφάς τὴν Νομαδικὴν καὶ τὴν Μόνιμον τοιαύτην. Ἡ πρώτη ἀφορῶσα ἀποκλειστικῶς τὰ μικρὰ ζῶα (πρόβατα καὶ αἴγας) διεξάγεται ὑπὸ κτηνοτρόφων μὴ ἐχόντων μόνιμον κατοικίαν (νομάδες σκηνῖται) οἱ ὅποιοι ἐνοικιάζουν κατὰ τὸν χειμῶνα πεδινὰς βοσκὰς (χειμαδιὰ) καὶ κατὰ τὸ θέρος ὄρεινὰς τοιαύτας (θέρετρα). Μετατοπίζονται δὲ οὗτοι μετὰ τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν ποιμνίων των, ἐκ τῶν πεδινῶν βοσκῶν εἰς τὰς ὄρεινὰς καὶ τανάπαλιν ἀνάλογως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Ἡ μόνιμος κτηνοτροφία ἐξ ἄλλου ἀσχολουμένη καὶ μὲ μικρὸν ἀριθμὸν μεγάλων ζῶων (ἀροτριώντων) διεξάγεται εἴτε παρ' εἰδικῶν κτηνοτρόφων ἀποζώντων ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς κτηνοτροφίας εἴτε παρὰ γεωργοκτηνοτρόφων, ἀσχολουμένων ταύτοχρόνως εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, κατοικούντων μόνιμως εἰς τὰ χωρία τοῦ κάμπου ἢ τοῦ βουνοῦ μὴ μετακινουμένων, ἀλλὰ διατηρούντων τὰ ποιμνία των καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἐν τῷ τόπῳ τῆς διαρκoῦς διαμονῆς των.

Οἱ μετερχόμενοι τὴν νομαδικὴν κτηνοτροφίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ εἶναι ἀποκλειστικῶς οἱ Σαρακατσάνοι, μὴ ὑπαρχόντων Ἀρβανιτοβλάχων. Οὗτοι εἶναι ἐκ τῶν φερεοίκων κτηνοτρόφων τῶν ζώντων διαρκῶς ἐν σκηναῖς καὶ οὐδεμίαν ἐχόντων μόνιμον ἐγκατάστασιν, ἀκραιφνοῦς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ὁμιλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν μόνον γλῶσσαν, μὲ τὴν ἰδιάζουσαν ἐνδυμασίαν των, τὸν μαῦρον μάλλινον ἐπεנדύτην, τὰ μακρὰ λευκόμαλλα πανταλόνια, τὴν μικρὰν σκούφιαν εἰς τὸ κεφάλι, τὴν ὑψηλὴν γκλίτσα εἰς τὸ χέρι καὶ τὴν ἰδιάζουσαν φρασεολογίαν.

I. ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΤΗΣ ΝΟΜΑΔΙΚΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ

Κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν ὑπῆρχον εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην γενικαὶ συνθήκαι, ὅπως διάφοροι τῶν σημερινῶν, ἐξ οὗ καὶ οἱ ὄροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους διεξήγετο ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία ἦσαν ἐντελῶς διαφορετικοί. Εἰς τὰ ἐκτεταμένα Τουρκικὰ τσιφλίκια ὑπῆρχον μεγάλοι

ἐκτάσεις ἀκαλλιεργήτοι λόγω τῆς ἀραιότητος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν εἰς αὐτὰ τιμαρτωτικῶν σχέσεων μεταξύ Μπένδων καὶ Κολλήγων. Ἐπίσης καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν πλεῖσται ὅσαι ἀφίνοντο ἐν ἀγροναπαύσει ἐπὶ ἐν ἡ δύο ἢ καὶ τρία συνεχῆ ἔτη. Ὡς ἐκ τούτου ὑπῆρχον συνεχεῖς βοσκήσιμοι ἐκτάσεις αἱ ὁποῖαι ἦσαν κατάλληλοι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλης κτηνοτροφίας.

Αἱ ἐκτάσεις αὗται ἐξεμεταλλεύοντο κτηνοτροφικῶς μὲ μεγάλας ἀγέλας μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων.

Παραθέτομεν πρωτότυπον πίνακα ὑπ' ἀριθ. I ἐμφαίνοντα τὰς ἀπασχολουμένας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἰκογενεῖας Σαρακατσάνων ὡς καὶ τὸν διατηρούμενον ὑπ' αὐτῶν ἀριθμὸν ἀγροπροβάτων.

I. ΠΙΝΑΞ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ

Ἐμφαίνων τὴν ὑπάρχουσαν Νομαδικὴν Κτηνοτροφίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ προπολεμικῶς.

Νομὸς	Ἐπαρχία	Ἀριθμὸς Τσαλλιάτων	Σύνολον Τσαλλιάτων κατὰ Νομόν	Ἀριθμὸς ὀλεγενοῦντων Σαρακατσάνων	Σύνολον ἀριθ. ὀλεγενοῦντων Σαρακατσάνων κατὰ Νομόν	Ἀριθμὸς ἀποσπομένων ἀγροπροβάτων	Σύνολον ἀριθ. ἀποσπομένων ἀγροπροβάτων κατὰ Νομόν	Γενικὸν σύνολον ἐκπεσομένων ἀγροπροβάτων ἐν Δυτ. Θράκῃ	Παρατηρήσεις
Ροδόπης...	Κομοτινῆς ...	20	—	180	—	90.000	—	328.000	
	Ξάνθης.....	20	55	120	370	60.000	200.000		
	Σαππῶν.....	15	—	70	—	50.000	—		
Ἐβρου. ...	Ἀλεξανπόλεως	24	—	168	—	80.000	—		
	Σουφλίου καὶ Διδυμοκίττου	11	45	80	340	30.000	228.000		
	Ὁρεστιάδος..	10	—	92	—	18.000	—		

II. ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΤΗΣ ΝΟΜΑΔΙΚΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΦΙΑΣ

Ἀπὸ τὸν Μάιον τοῦ 1920 ὅποτε παρεδόθη ὑπὸ τῶν Γαλλῶν στρατευμάτων ἡ Δυτικὴ Θράκη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤρχισαν νὰ καταφθάσῃ ἀγρόται πρόσφυγες ἐκ Τουρκίας, Βουλγαρίας καὶ Καυκάσου οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ ἐγκαταλειφθέντα Τουρκικὰ τσιφλικία καὶ ἔλαβον προσωρινῶς κλήρους. Κατὰ τὸ 1922 δὲ μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἤλθον ἐν Δυτικῇ Θράκῃ χιλιάδες οἰκογένειαι ἀγροτῶν προσφύγων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, οἱ ὁποῖοι ἀφ' ἐνὸς ἀντεκατέστησαν τοὺς ἀνταλλαγέντας Βουλγάρους, ἀφ' ἑτέρου ἐγκατεστάθησαν μόνιμως εἰς νέους συνοικισμοὺς ἐντὸς τῶν

τσιφλικίων τῶν ἀνταλλαξιμῶν καὶ φυγάδων Τούρκων καὶ τῶν ἐξαγορασθέντων ὑπὸ τοῦ Δημοσίου (παρὰ Τούρκων) τοιούτων, λαβόντες κατὰ περιφέρειας ἀνάλογον κλῆρον.

Ἐκ τοῦ ἄνω λόγου προέκυψεν ὅτι ὀλόκληρος ἡ ἕκτασις τῶν συνεχῶν μέχρι τότε ἀκαλλιεργήτων, ἐπιδεκτικῶν ὅμως καλλιεργείας, γαιῶν τῶν Τουρκικῶν τσιφλικίων κατετμήθη εἰς μικρὰ τεμάχια γῆς, μετατραπέντων οὕτω τῶν μεγάλων τσιφλικίων εἰς συνοικισμοὺς προσφύγων, με ἀποτέλεσμα τὸν ἐξαφανισμόν τῶν συνεχῶν ἀκαλλιεργήτων ἐκτάσεων, περιορισμὸν κατὰ πολὺ τῶν ἀγραναπαύσεων, εἰς τινα δὲ μέρη καὶ ἐξαφανισμόν αὐτῶν.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον ἡ Νομαδικὴ Κτηνοτροφία ὑπέστη μεγάλην κρίσιν, τὰ ποιμνία μὴ δυνάμενα ἐλευθέρως νὰ κυκλοφοροῦν ἠναγκάσθησαν ἄλλα μὲν νὰ σταλοῦν πρὸς σφαγὴν, ἄλλα δὲ νὰ διεθνηθοῦν πρὸς τὴν Μακεδονίαν πρὸς ἐξεύρεσιν βοσκῶν.

Παρέμεινον μόνον ἐν Θράκῃ ὁ ὧς εἰς τὸν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. II πίνακα ἀριθμὸς οἰκογενειῶν Σαρακατσάνων μετ' ἀναλόγου ἀριθμοῦ αἰγοπροβάτων καὶ οὗτοι ἦ κατοχυρούμεγοι ὑπὸ τοῦ ἐνοικιοστασίου βοσκῶν ἢ νεμόμενοι ἐπὶ ἐνοικίῳ τὰς πλεονάζουσας βοσκησίμους ἐκτάσεις τὰς ἀνηκούσας εἰς διαφόρους Κοινοτήτας, ἢ τὰς διαχειριζομένας ὑπὸ τῆς Διοικήσεως Δημοσίων Κτημάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

II. ΠΙΝΑΞ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ

Ἐμφαίνων τοὺς παραμείναντας καὶ διεξάγοντας τὴν Νομαδικὴν Κτηνοτροφιάν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ μεταπολεμικῶς.

Νομὸς	Ἐπαρχία	Αριθμὸς οἰκογενειῶν κατὰ Νομὸν					Παρατηρήσεις
		Ἀριθμὸς Τσιφλικίων	Σύνολον Τσιφλικίων κατὰ Νομὸν	Ἀριθμὸς οἰκογενειῶν Σαρακατσάνων	Σύνολον ἀριθ. οἰκογενειῶν κατὰ Νομὸν	Ἀριθμὸς ἐκτετασμένων αἰγοπροβάτων	
Ροδόπης...	Κομοτινῆς ...	14	—	99	—	21.300	—
	Ξάνθης ...	18	42	100	254	22.200	65.000
	Σαλπῶν ...	10	—	55	—	21.500	—
Ἐβρου ...	Ἀλεξανδόπολεως	20	—	129	—	37.625	—
	Σουφλίου καὶ Διδυμοτείχου	8	33	59	205	12.389	53.334
	Ὅρεστίδος..	5	—	17	—	3.320	—
							118.334

Σημείωσις. Τὰ ἐν λόγῳ στοιχεῖα εἰδικῶς τὸ πρῶτον συνελέγησαν διὰ τὴν ἀνά χεῖρας μελέτην τῆ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως Χοροφυλακῆς Θράκης.

III. ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΑΙ ΒΟΣΚΑΙ

Αί υπό τῆς Νομαδικῆς Κτηνοτροφίας χρησιμοποιούμεναι σήμερον βοσκαί ἐν Δυτικῇ Θράκῃ καί τὰ ἐν αὐταῖς συντηρούμενα αἰγοπρόβατα ἔχουν ὡς εἰς τὸν ἀκόλουθον πρωτότυπον πίνακα ὑπ' ἀριθ. III.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ πίνακος μέρος τῶν ὑπὸ τῆς Νομαδικῆς Κτηνοτροφίας χρησιμοποιουμένων βοσκῶν ἀνήκει εἰς τὰς Κοινότητας αἱ ὁποῖαι τμημα μὲν τούτων ἀφίνουν διὰ διατροφήν τῶν Κοινοτικῶν ζώων (μερᾶς), τμημα δὲ διαθέτουν διὰ τοὺς νομάδας (κισ-λᾶς). Μέγα μέρος ἐπίσης ἀνήκει εἰς τὴν Διοίκησιν Δημοσίων Κτημάτων, εἰς ἰδιοκτῆτας Ἑλληνας καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ τέλος αἱ ἀντάλλάξιμοι εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν. Ἡ ἐκμετάλλεσις δὲ ἀπάντων τούτων γίνεται δι' ἐνοικιάσεως εἰς τοὺς νομάδας κτηνοτρόφους.

Αἱ βοσκαί ἀρκετὰ γενικῶς πλούσιαι καθ' ἑλλήν τὴν Θράκην ἀποτελοῦνται ἐκ γαιῶν διαφόρου φύσεως ἀναλόγως τοῦ μέρους ὅπου κεῖνται καὶ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος καὶ κατὰ κανόνα μικτῶν κατηγοριῶν. Διακρίνομεν δὲ πέντε κατηγορίας τούτων :

1) Βοσκὰς ἀπὸ καθαρῶς βοσκησίμων γαιῶν : Αὗται ἀποτελοῦν κυρίως τὰ θέρετρα καὶ τὰ ὁποῖα λόγω τοῦ ὄρειου καὶ πετρώδους, πλὴν τῆς ἀναδασώσεως, εἰς οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν.

2) Βοσκὰς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεπίδεκτους καλλιιεργείας εὐρισκομένης συχνὰ ἐντὸς δασικῶν περιοχῶν εἰς πεδινὰς καὶ ἡμιπεδινὰς ἐκτάσεις.

3) Βοσκὰς ἐπίδεκτικὰς καλλιιεργείας, ἀλλὰ μὴ ἐκχερσωμένας δι' οἰκονομικοὺς λόγους : Αὗται ἄλλοτε ἦσαν αἱ περισσότεραι καὶ καλύτεραι, σήμερον ὅμως λόγω τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας ὀλίγαι μόνον παρέμεινον.

4) Βοσκὰς ἐπὶ ἀγροναπαυομένων γαιῶν : Τοιαῦται εἶναι ἀρκεταὶ (μεσαριές, νειάματα), καὶ

5) Βοσκὰς μικτὰς ἐξ ἀγροναπαυομένων ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως ἐκ καθαρῶς βοσκησίμων γαιῶν ἀποτελουμένας.

Ἡ βοτανικὴ σύστασις τῶν βοσκῶν ἐν Θράκῃ ποικίλλει κατὰ πολὺ, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος (τῶν κλιματολογικῶν ὄρων ὄντων τῶν ἰδίων) ἐνθα εὐρίσκονται αὗται. Γενικῶς ὅμως φύονται ἐν αὐταῖς τὰ κάτωθι κυριώτερα φυτὰ ἅτινα ἐξηκριβώσαμεν καὶ τὰ ὁποῖα λαμβάνουν σοβαρὸν μέρος εἰς τὴν διατροφήν τῶν νομαδικῶν ποιμνίων:

Τῆς οἰκογενείας gramineae: *Cynodon dactulon* (ἀγριάδα), *Lolium tumulentum* (ἤρα), *Avena sterilis* (ἀγριόβρωμη), *Agrostis alba*, *Brachypodium silvaticum*, *Briza maxima*, *Bromus intermedius*, *Cynosurus echinatus*, *Hordeum murinum*, *Gastridium lendigerum* κλπ.

Τῆς οἰκογενείας Papilionaceae: Psoralea bituminosa (βρωμόχορτο), Porycium rectum (λίφανδρο), Eriofolium lappeceum (ψαθόχορτο), Imiflorum (βοϊδοκράτι), Officinale (νυχάκι), Medicago disciformis, Lupinus angustifolius, Lotus cytisoides κλπ., (ὑπὸ τὸ ὄνομα τριφύλλια).

Τῆς οἰκογενείας Compositae: Urospermum picroides (λουλάκι), Lactuca scariola (ἀγριόκολλα), Cichorium intybus, Eragropogon porrifolius, Souchus oleraceus κλπ.

Τῆς οἰκογενείας Chenopodiaceae: Chenopodium viride, Beta peremis κλπ.

Τῆς οἰκογενείας Rubiaceae: Rubia tinctorum (χαπάδι) κλπ. Ἀναλόγως τῆς βοτανικῆς συστάσεως καὶ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος ἢ ἱκανότητος τῶν βοσκῶν διαφέρει πολὺ παρατηρούμενου ὅτι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν περιφέρειαν ἀπαιτεῖται μικροτέρα ἢ μεγαλυτέρα ἔκτασις βοσκῆς δι' ἕκαστον αἰγοπρόβατον. Γενικῶς ὅμως ἡ ἀπαιτούμενη κατὰ κεφαλὴν προβάτου ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ ἔκτασις εἰς μὲν τὰ χειμαδιὰ κυμαίνεται ἀπὸ 1—4 στρέμματα (μ. ὄ. 2 1/2) εἰς δὲ τὰ θέρετρα ἀπὸ 5—9 στρέμματα (μ. ὄ. 7). Αἱ δὲ τιμαὶ αὐτῶν εἶναι διὰ μὲν τὰς χειμερινὰς βοσκὰς 15—20 δραχμὰς κατὰ κεφαλὴν προβάτου, διὰ δὲ τὰς θερινὰς τοιαύτας 4—6 δραχμὰς.

IV. ΤΟ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΝ

Αἱ ἀπασχολούμεναι μὲ τὴν Νομαδικὴν Κτηνοτροφίαν ἐν Θράκῃ οἰκογένειαι Σαρακατσάνων συμπτυσσόμεναι εἰς ομάδας σχηματίζουν διάφορα Τσελιγκᾶτα.

Τὸ Τσελιγκᾶτον ἀποτελεῖ ἕναν πρωτόγονον, πρακτικώτατον ὅμως συνεταιρισμὸν μεταξὺ διαφόρων μεμονωμένων, μικροτέρων, ὑπὸ ἕναν ἀρχιτσέλιγκα, κτηνοτρόφων, οἱ ὅποιοι καλούμενοι «σμίχτες» εἰσφέρουν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν διὰ τὴν περίοδον τῆς συμπράξεως καὶ τὸ ποίμνιον τοῦ ἕκαστος ὡς κεφάλαιον καὶ τὴν προσωπικὴν του ἐργασίαν. Εἶναι εὐνόητον δὲ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι τὸ σύστημα τοῦ συνεταιρισμοῦ αὐτοῦ ἀφ' ἐνὸς μὲν προστατεύει τοὺς συναίτεροις καὶ ἰδίως τοὺς μικροτέρους οἱ ὅποιοι δυσκολεύονται νὰ ἐνοικιάζουν βοσκὰς καὶ νὰ πωλῶσι τὰ προϊόντα των εἰς ἕκαστος ἰδιαιτέρως, ἐξ ἄλλου δὲ ἔχει τὸ μεγαλύτερον πλεονέκτημα ὅτι στηριζόμενον εἰς τὴν προσωπικὴν δραστηριότητα τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελῶν ἐξασφαλίζει τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς ἀπεριορίστου ὑπερεργασίας ποὺ προσφέρει εἰς ἕκαστος τῶν συναίτερων καὶ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπιτυχίας κάθε συστήματος καὶ κάθε ἐπιχειρήσεως οἰκονομικῆς.

Ἐν τῷ Τσελιγκάτῳ ὁ μεγαλύτερος συνήθως ποιμὴν καὶ ἀρχηγὸς τῆς ομάδος «ὁ Τσελιγκας» μεριμνᾷ διὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς καὶ

τὴν ἐξεύρεσιν τῶν βοσκῶν τὰς ὁποίας καὶ ἐνοικιάζει, ἀναλόγως δὲ τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἀποδόσεως ἐκάστης κατανέμει τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν προβάτων (γαλακτοφόρα ἢ μὴ), κατανέμει δὲ ἀκόμη καὶ τὰς ἐργασίας εἰς ἓνα ἕκαστον ἐκ τῶν σμιχτῶν τσοπάνηδων.

Ὁ Τσελιγκας πληρώνει τὸ ἐνοίκιον τῆς βοσκῆς, κανονίζει τὸν μισθὸν ἐκάστου βοσκοῦ, πληρώνει τοὺς φόρους καὶ τὰς ἀγροζημίας καὶ διαχειρίζεται τὰ διάφορα ζητήματα τῆς ομάδος ἀπέναντι τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς βοσκῆς, τοῦ Δημοσίου καὶ παντὸς τρίτου.

Ἀνοίγει πίστωσιν δι' ὅ,τι χρειάζεται πρὸς διατροφήν ἐκάστου σμίχτου καὶ τῆς οἰκογενείας του, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν συχνὰ τῶν τέκνων τῶν μισθῶνων διδάσκαλον παρὰ τῇ ομάδι, παρέχων τὰ ἀναγκαῖα εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα (ἀλεύρι, τσαρούγια, ἀποικιακὰ κλπ.) ἐκάστῳ σμίχτῃ καὶ ἀσκεῖ γενικῶς ρόλον κεντρικοῦ τραπέζιτου καὶ παντοπώλου ἐν τῇ ομάδι. Εἰς τὰ προκαταβαλλόμενα ἔξοδα ἐκάστῳ σμίχτῃ προσθέτει τέλος, κατ' ἀναλογίαν ἐπὶ τῆς δαπάνης πού ἔκαμε δι' ἐνοίκιον βοσκῆς, ἔξοδα παραστάσεώς του κλπ. δι' ἕκαστον πρόβατον, τὸ ποσὸν πού ἐπιβαρύνει τὸ ποίμνιον τοῦ σμίχτου, οὕτω πως δὲ ἀφαιρῶν πάντα ταῦτα εἰς τὸ τέλος ἐκάστης περιόδου ἀπὸ τὴν γενικὴν πρόσδοτον ἐκ πωλήσεως γάλακτος, ἐρίων, ἀμνῶν, κλπ., τὰ ὅποια πωλοῦνται ἀπὸ κοινοῦ, ἀποδίδει εἰς τὰς σμίχτας τοῦ ὅ,τι ἀναλογεῖ ἐκάστῳ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ποιμνίου του καὶ τῆς ἐργασίας του. Οἱ λογαριασμοὶ οὗτοι ἐκκαθαρίζονται ἐν γενικῇ συγκειτροῦσει τῶν μελῶν τοῦ Τσελιγκάτου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς ἐννοεῖ τις ποία εἶναι ἡ οἰκονομία τοῦ Τσελιγκάτου· ὅτι ἐξασφαλίζει τὴν ἀπόλυτον ψυχικὴν ἐπὶ τοῦ ἔργου ἐνότητά ὅλων τῶν μελῶν, οὕτω πως, ὡς προανέφερον, ἐξασφαλίζει ἀκόμη διὰ τοὺς μικροτέρους σμίχτας συνεταιροὺς μίαν ἄτοκον καὶ ἀσφαλῆ διὰ τὰ ἀπαραίτητα τρόφιμα καὶ ἄλλα ἔξοδα πίστωσιν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιχειρήσεως, πρᾶγμα πού τὸν προφυλάσσει ἀπὸ τὸ θανάσιμον μειονέκτημα πού ἀναγκάζει τοὺς μεμονωμένους μικροὺς χωρικοὺς (κτηνοτρόφους καὶ γεωργοὺς) νὰ προπωλοῦν τὴν παραγωγὴν τῶν εἰς χαμηλὴν τιμὴν εἰς τὸν μπακάλην ἢ νὰ χρεώνωνται εἰς πόν τοκογλύφον ἢ καὶ νὰ συνάπτουν δάνεια ἐπὶ τόκῳ εἰς τὴν Τράπεζαν. Πρόκειται λοιπὸν περὶ παραγωγικοῦ συνεταιρισμοῦ ὅστις εἶναι καὶ πιστωτικὸς συγχρόνως.

Ὅ,τι οὐσιῶδες λείπει ἀπὸ τὴν οἰκονομίαν τοῦ μηχανισμοῦ αὐτοῦ παραμένον ἀκαθάριστον κάπως εἰς τὰ σχετικὰ ἔθιμα τοῦτο εἶναι ἡ ἀσφάλεια διὰ τὴν περίπτωσιν σοβαρᾶς τινος ζημίας ἐξ ἐπιζωστιῶν, κλεπτῶν ἢ κακοκαιρίας, ἧτις θὰ κατέστρεφε τὰς βοσκὰς, δεδομένου ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φυσικῆς μόνον τοῦ χόρτου βλαστήσεως.

V. Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ

Τὸ Τσελιγκᾶτον κατερχόμενον καθ' ἕκαστον φθινόπωρον ἐκ τῶν ὄρεινῶν μερῶν εἰς τὰ ὁποῖα παραθέριζε πρὸς διαχειμάσιν εἰς τὰ πεδινὰ μέρη (χειμαδιὰ) διέρχεται ὁλόκληρον τὸν χειμῶνα ὑπὸ σκιηὰς κωνικὰς κατασκευαζομένας ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐκ διαφόρων καλάμων, κλάδων καὶ βαλτωδῶν προϊόντων ἐμποδιζόντων τὴν εἴσοδον τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς ἐντὸς αὐτῶν καὶ προφυλαττούσας τοὺς ἐντὸς αὐτῶν κατοικοῦντας ἀπὸ τοῦ ψύχους κλπ. ἀτμοσφαιρικῶν φαινομένων.

Εἰς ἐκάστην τῶν σκηρῶν τούτων μικρὰς χωρητικότητος διαμένει ἀνὰ μία οἰκογένεια τῶν ἀποτελούντων τὸ Τσελιγκᾶτον σμιχτῶν μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων σκευῶν οἰκιακῆς χρήσεως καὶ τὰ ὁποῖα παραλαμβάνουν πάντοτε μαζύ* των κατὰ τὰς ἐκάστοτε μετακινήσεις. Ἐξαιρέσει μόνον κάμνουν οἱ ἀρχιτσελιγκάδες, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν συνήθως 2—3 σκιηὰς διὰ τὴν πλέον ἄνετον διαμονὴν τῶν οἰκογενειῶν των, ἀλλὰ καὶ λόγω τοῦ ὅτι διαθέτουν περισσότερα σκευῆ καὶ ρουχισμὸν τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Τσελιγκάτου, ὧν ἡ διατήρησις εἰς μίαν σκιηὴν εἶναι ἀδύνατος.

Ἡ τροφή τῶν σμιχτῶν (ἐξαιρουμένων τῶν Τσελιγκάδων, οἱ ὁποῖοι διατρέφονται ὡπωσδήποτε καλλίτερον) εἶναι λιτοτάτη· τρέφονται αποκλειστικῶς σχεδὸν ἐξ ἄρτου καὶ μάλιστα τοιούτου ἐξ ἀραβοσίτου, ὀλίγων ὀσπρίων καὶ ζυμαρικῶν, γάλακτος, τυροῦ καὶ λαχανικῶν· χρήσις κρέατος γίνεται μόνον εἰς τὰς μεγάλας ἐορτὰς Χριστουγέννων καὶ Πάσχα καὶ εἰς ἐκάστην ἀφιξίν ἢ εἰς τὰ χειμαδιὰ ἢ εἰς τὰ θέρετρα.

Αἱ δαπάναι μιᾶς πενταμελῆς οἰκογενείας σμιχτοῦ, διὰ τὴν ζῆσιν ἐν ἔτος, ἔχουν ὡς κάτωθι :

A) Ἐκ τῆς παραγωγῆς τῶν ζώων της :

240	ὄκ.	γάλα πρὸς 5 δραχ.	1.200
100	»	τυρὸς πρὸς 25 δραχ.	2.500
10	»	βούτυρον πρὸς 70 δραχ.	700
5	»	ἀμνοὺς πρὸς 150 δραχ.	750
40	»	μαλλιά δι' ἐνδύματα, σκεπάσματα κλ. πρ. 35 δραχ.	1.400

B) Ἐκ τῆς ἀγορᾶς :

1.200	ὄκ.	ἄλευρον πρὸς 9 δραχ.	10.800
25	»	ἐλαιον πρὸς 38 δραχ.	950
10	»	ὄρυζα καὶ ζυμαρικά πρὸς 15 δραχ.	150
10	»	ὄσπρια πρὸς 15 δραχ.	150
40	»	ἄλας πρὸς 4 δραχ.	160
1	»	καφῆς πρὸς 85 δραχ.	85
5	»	ζάχαρις πρὸς 21 δραχ.	105

Εἰς μεταφορὰν.... 18.950

		Ἐκ μεταφορᾶς.....	18.950
25	ὄκ.	σάπων πρὸς 20 δραχ.	500
		Λαχανικά κλπ.	1.500
1		δοχείον πετρέλαιον πρὸς 225 δραχ.....	225
5		ζεύγη τσαρούγια πρὸς 200 δραχ.....	1.000
1		τόπι πανὶ ἐγγώριον	1.000
		Ραπτικά ἐνδυμάτων.....	1.000
		Φάρμακα καὶ ἰατρικὴ περίθαλψις	1.500
		Ἐκτακτα γενικά ἐξοδα.....	1.000
		Σύνολον.....	<u>26.675</u>

Ἀπὸ ἀπόψεως μορφώσεως, ἐφ' ὅσον τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Τσελιγκάτου εἶναι εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν προσλαμβάνεται κατὰ τὸ θέρος διδάσκαλος πρὸς ἐκμάθησιν γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως εἰς τὰ τέκνα των.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Ἐκκλησιασμοῦ μέχρι πρό τινος οἱ περιοδεύοντες καλόγηροι τῶν μονῶν μετέβαινον εἰς τὰς κατασκηνώσεις τῶν Τσελιγκάτων καὶ ἐλειτούργουν. Τελευταίως ὁμοῦς ἀπηγορεύθησαν ὑπὸ τῆς Συνόδου αἱ σχετικαὶ περιοδεῖαι τῶν μοναχῶν, διὰ λόγους ἐκμεταλλεύσεως καὶ οὕτω πως ἐστεινήθησαν καὶ οἱ νομάδες τοῦ Ἐκκλησιασμοῦ.

Ἀπὸ οἰκιακῆς οἰκονομίας ἡ γυνὴ ἐκτελεῖ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἄρτου, σχετικὸν μαγείρεμα, μεταφορὰν ξύλων, πλῦσιν, κλώσιμον μαλλίου διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων καὶ σιεπασμάτων. Ἐπὶ πλέον δὲ ἀσχολεῖται καὶ με' καθαρῶς ποιμενικὰς ἐργασίας, ὡς ἡ προσκόμισις καὶ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀμελγομένων ζώων κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἀμέλγματος, ἡ μεταφορὰ τοῦ ἀμελγομένου ὑπὸ τοῦ ἀμελκτοῦ γάλακτος, ἡ πλῦσις τῶν δαχείων, προσέτι δὲ βοηθεῖ εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν καλυβῶν καὶ μαντριῶν.

Τέλος τὸ ὅλον εἶδος τῆς ζωῆς τοῦ Τσελιγκάτου διαχωρίζει αὐτὸ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς γεωργικοὺς ἢ γεωργοαστικοὺς πληθυσμούς : Εἰδικαὶ ἀπασχολήσεις, συνήθειαι, παραδόσεις ὅλας χαρακτηριστικαί, εἰδικὴ ψυχολογία καὶ διανοητικότης. Ὁ πλάνης βίος αὐτῶν καὶ αἱ περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἠγωνίσθησαν ἔκπαλαι διὰ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς των, ὥξυνε τὸν νοῦν αὐτῶν, συνεκέντρωσε πλεῖστα δεδομένα ἐπαγγελματικῆς καὶ κοινωνικῆς πείρας ἀσφαλοῦς, τοὺς ἐδημιούργησε ζωντανὴν μνήμην καὶ παράδοσιν ποῦ εἶναι ὁ κανὼν τῆς τακτικῆς των ἀπέναντι τῶν παραγόντων ποῦ ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τόσον εἰς τὸ φυσικὸν περιβάλλον ὅσον καὶ εἰς τὸ κοινωνικὸν τοιοῦτον.

VI. ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ (ΛΟΓΟΙ, ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ)

Α) Λόγοι : 'Εν ἀρχῇ τῆς παρούσης ἀνεφέραμεν, ὅτι κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς Νομαδικῆς Κτηνοτροφίας εἶναι ὅτι μετατοπίζεται ἐκ τῶν χειμερινῶν βοσκῶν εἰς τὰς θερινὰς τοιαύτας καὶ τανάπαλιν, ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Γεννᾶται ὅθεν τὸ ἐρώτημα, ποῖοι λόγοι, οἵτινες ἐπιβάλλουσι τὰς μετακινήσεις ταύτας.

Οὗτοι εἶναι οἱ ἐξῆς :

1) Λόγοι καθαρῶς οικονομικοί : 'Ἡ μετακίνησις τῶν ποιμνίων κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀνοίξεως ἐκ τῶν χειμαδιῶν εἰς τὰ θέρετρα εἶναι συμφεροτέρα καὶ τοῦτο διότι τὰ ζῶα καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ θέρος ἐξοκολουθοῦν τρεφόμενα διὰ χλόης, ἐὰν παρέμενον ὁμοίως εἰς τὰ χειμαδιά εὐθὺς μετὰ τὸν Μάϊον θὰ ἦσαν ἠναγκασμένα νὰ τρέφονται ἀποκλειστικῶς διὰ ξηρῶν χόρτων. 'Ἡ μετακίνησις ὅθεν αὕτη ἔχει ὡς φυσικὴν συνέπειαν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν γάλακτος, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ μεγαλυτέρας καθαρὰς προσόδους, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ταῦτα θὰ διητηροῦντο ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας καὶ θὰ ἐτύγχανον τῶν αὐτῶν περιποιήσεων εἰς τὰς θερινὰς βοσκὰς ὁμοιομόρφως ὡς ἐὰν παρέμενον εἰς τὰς χειμερινὰς τοιαύτας. 'Επίσης καὶ ἡ ποιότης τῶν εἰς τὰς θερινὰς βοσκὰς κατὰ τὸ θέρος παραγομένων προϊόντων (τυρῶν, βουτύρων) εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς καλλιτέρας ποιότητος τοῦ χόρτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τοῦ κλίματος, συνεπεία τοῦ ὅτι ὡς ἐκ τῆς χαμηλῆς θερμοκρασίας ἢ ζυμώσεως τῶν τυρῶν γίνεται κανονικὴ καὶ ἡ διατήρησις αὐτῶν εὐκόλος καὶ δυνατὴ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς μεταφορᾶς πρὸς πώλησιν.

2) Λόγοι κλιματολογικοί : Τόσον οἱ ποιμένες ὅσον καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκτρεφόμενα ζῶα ἔχουν συνηθίσει ἀπὸ πολλῶν γενεῶν νὰ ζῶσι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους εἰς δροσερὰ καὶ ὑψηλά μέρη, θὰ ἦτο δὲ ἀρκετὰ δύσκολον ἄνευ κλονισμοῦ τῆς υἱείας των νὰ διατηρηθῶσιν εἰς τὰ πεδινὰ μέρη ὅπου ὁ καύσων εἶναι ἀρκετὰ διαρκῆς. 'Αντιθέτως δὲ λόγῳ τῆς διαρκούς σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παρατάσεως τῶν χιόνων εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη ἢ βόσκησις τῶν ζῶων θὰ καθίστατο ἀδύνατος, ἡ διατήρησις δὲ αὐτῶν εἰς ὑπόστεγα ἐλλείψει ἐπαρκῶν τροφῶν ἀκατόρθωτος.

3) Λόγοι ἀνεπαρκειᾶς τροφῆς εἰς τὰ χειμαδιά κατὰ τὸ θέρος : Εἶναι γνωστὸν ὅτι λόγῳ ἀποξηράνσεως τοῦ χόρτου τῶν πεδινῶν βοσκῶν κατὰ τὸ θέρος ἡ διατήρησις ἐν αὐταῖς τοῦ ἰδίου ἀριθμοῦ ζῶων εἶναι ἀδύνατος ἄνευ χορηγήσεως συμπληρωματικῆς τροφῆς. 'Ἐπειδὴ δὲ γενικῶς ὑπολογίζεται ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζῶων τῶν διατρεφόμενων κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον δύναται νὰ συντηρηθῇ κατὰ τὸ θέρος ἐν τῷ αὐτῷ βοσκοτόπῳ θὰ ἔπρεπε ἢ νὰ ἐξευρεθῇ διπλάσια

βοσκή ἢ τὸ ἕτερον ἡμισυ τῶν ζώων ὑποχρεωτικῶς νὰ μετακινήθῃ εἰς τὴν θερινὴν βοσκήν, πράγματα ὡς ἀντιλαμβάνεται τις ἀδύνατα δι' ἓνα Τσελιγκᾶτον.

Τέλος 4ος λόγος μετακινήσεως ἐξ ὠρισμένων χειμερινῶν βοσκῶν, οὐχὶ βεβαίως πάντοτε συναντώμενος, τυγχάνει ἢ ἔλλειψις ἐπαρκoῦς ὕδατος, μὴ δυναμένων τῶν ζώων νὰ στεροῦνται τούτου κατὰ τοὺς συνεχεῖς καύσωνας τοῦ θέρους.

Β) Χρόνος: Ὡς χρόνον μετακινήσεως των οἱ νομάδες ἐκ τῶν χειμαδιῶν εἰς τὰ θέρετρα ἔχουν συνήθως τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐκ τῶν θερέτρων δὲ πρὸς τὰ χειμαδιά τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Αἱ μετακινήσεις αὗται ἐνίοτε λαμβάνουν χώραν 10—15 ἡμέρας ἀργότερον, εἴτε λόγῳ πτώσεως ὀψίμων χιόνων κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὰ θέρετρα εἴτε ἐπικρατήσεως ξηρασίας κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς τὰ χειμαδιά, ὅποτε ἢ βλάστησις τοῦ χόρτου ἐπιβραδύνεται.

Γ) Τρόπος: Οἱ νομάδες μετακινούμενοι ἀπὸ τὰ χειμαδιά εἰς τὰ θέρετρα καὶ τὰνάπαλιν συμπεριλαμβάνουσι τὰς οικογενεῖας αὐτῶν μεθ' ὄλων τῶν οἰκιακῶν σκευῶν καὶ ρουχισμοῦ, χρησιμοποιοῦντες ἀνάλογον ἀριθμὸν ὑποζυγίων ἐπὶ τῶν ὁποίων φορτῶνουν τὰ σκεύη καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποζυγίων δὲν εἶναι ὠρισμένος, ἐξαρτώμενος ἐκ τῆς ἀποστάσεως ἀπ' ἀλλήλων τῶν χειμαδιῶν καὶ θερέτρων, γενικῶς ὅμως ὑπολογίζουσι ὡς ἀναγκαζοῦντα ὑποζύγια διὰ μίαν οἰκογένειαν καὶ διὰ μετακίνησιν συνολικῆς διαρκείας μιᾶς ἐβδομάδος 3—4 τοιαῦτα. Τὸ εἶδος αὐτῶν εἶναι ἵπποι καὶ ἡμίονοι μετ' ἀναλόγου ἀριθμοῦ φορβάδων διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν γηρασκόντων καὶ ἀχρηστευομένων ζώων. Ὁ τύπος δὲ ὁ γνωστὸς Σαρακατσάνικος: μικρὸσωμα, με χοντρή κεφαλή, πυκνὸν τρίχωμα, ὄψιν ἀγριωπὴν, ὀφθαλμοὺς μικροὺς, τρίχες χαίτης καὶ ποδῶν μακραι, ἀρθρώσεις στερεαί, λιτοδίαιτα κλπ.

Ἀποφασισθείσης τῆς ἡμέρας μετακινήσεως τοῦ Τσελιγκᾶτου φορτῶνονται ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων τὰ διάφορα σκεύη, ρουχισμός, καὶ τὰ παιδιὰ, συνοδευόμενα ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ γερόντων καὶ ἀποστέλλονται προηγουμένως μερικὰς ἡμέρας, ἀκολουθουμένης τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ ἀφίξεως, εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ με ἀναλόγους σταθμεύσεις εἰς τὰ διάφορα μέρη πρὸς ἀνάπαυσιν. Ἄμα τῇ ἀφίξει των ἀρχίζουν τὴν κατασκευὴν τῶν ἀναγκαζομένων σκηνῶν ἵνα διέλθουν τὸ θέρος ἢ τὸν χειμῶνα.

Τὰ ποίμνια συνοδευόμενα ὑπὸ τῶν βοσκῶν καὶ κυνῶν ὑποχρεοῦνται συνήθως νὰ λάβουν ἄλλην ὁδὸν ἀφίξεως εἰς τὸν τόπον τοῦ προορισμοῦ καὶ τοῦτο διότι ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη τῆς βοσκήσεως κατὰ τὰς διαφόρους σταθμεύσεις καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ παραταθοῦν πλέον τῶν 24 ὥρῶν. Διὰ τὰς βοσκήσεις ταύτας δὲν καταβάλλεται ἐνοίκιον, ἀλλὰ φιλοδώρημα εἰς εἶδος ἢ χρῆμα εἰς τοὺς οἰκείους ἀγροφύλακας,

οί όποιοι ύποδεικνύουν τά μέρη εις τά όποια έχουν δικαίωμα τά διερχόμενα ποίμνια νά βοσκουν.

Κατά τήν πορείαν εκ τών χειμαδιών εις τά θέρετρα δέν διακόπτεται ή έργασία του άμέλγματος ώς και ή τυροποίησης του παραγομένου γάλακτος. Οίκοθεν δέ νοείται, ότι και ή ποσότης του γάλακτος και ποιότης του τυρού κατά τās ήμέρας αυτές είναι μικρότερα και κατωτέρα, εκποιούνται δέ ταύτα καθ' όδον εις τιμάς εύκαιρίας.

VII. ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ (ΜΑΝΔΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΜΝΙΟΣΤΑΣΙΑ)

Ο Τσελιγκας, ώς εις άλλο κεφάλαιον ανέφεραμεν, εκπροσωπών τó Τσελιγκάτον προβαίνει εις τήν έκλογήν και μίσθωσιν τής αναγκαιούσης βοσκής όπου εγκλιθίσταται τούτο, ίδρυομένου του νομαδικού συνοικισμού.

Ός τόπος τής εγκαταστάσεως εκλέγεται το μᾶλλον ύψηνεμον του λειβαδιού μέρος και εις θέσιν τής βοσκής μη απέχουσιν πολύ του σημείου συγκεντρώσεως τών ποιμνίων κατά τās ώρας του άμέλγματος και τής αναπαύσεως και εκεί κατασκευάζονται αί περιγραφείσαι κλασικαί κωνικαί καλύβαι, ή μία πλησίον τής άλλης και εις απόστάσεις μη παρακωλυούσας τήν ελευθέραν κυκλοφορίαν τών ένοικούντων και τās εκτελούμενας οικιακάς έργασίας υπό τών γυναικῶν.

Συγχρόνως με τήν κατασκευήν τών καλυβῶν κατασκευάζονται εις τόν τόπον συγκεντρώσεως τών ποιμνίων (στάνην) τά μανδριά ανάλογα με τόν αριθμόν τών ζώων, συνήθως τόσα όσα κοπάδια διαθέτει τó Τσελιγκάτον. Είναι δέ ταύτα χωρος περιφραγμένος γύρωθεν εις τόν όποιον κλείονται τά ζῶα κατά τās ώρας τής αναπαύσεως ίνα μη ταύτα διασκορπίζονται, είναι τελείως ανοικτά άνωθεν, περιβαλλόμενα έξ όλων τών πλευρῶν από φράκτιν εκ καλάμων και βούρλων ή χόρτων ίνα προφυλάσσονται τά ζῶα από τούς ισχυρούς άνέμους.

Τά μανδριά ταύτα χρησιμεύουσι συνήθως και ώς τόπος συγκεντρώσεως διά τó άμελγμα, έφοδιαζόμενα με πλείονας έξόδους παρά τās όποίας κάθονται οί άμελκταί και άμέλγουσιν.

Έκτός τών μανδριῶν τούτων κατασκευάζονται επίσης πρόχειρα ποιμνιοστάσια τά όποια είναι καλύβαι χορτοσκέπαστοι μεγέθους ανάλογου πρὸς τó ποίμνιον και πρὸς τόν σκοπόν νά προφυλάσσονται ύπ' αυτές οί άμνοι εκ του ψύχους.

Ένταύθα δυνάμεθα νά προσθέσωμεν, ότι πλησίον τών συνοικισμῶν τών Τσελιγκάτων οί διάφοροι τυροκόμοι οί ακολουθοῦντες τά ποίμνια κατασκευάζουν μίαν καλύβην χορτοσκέπαστον με δύο διαμερίσματα χρησιμεύουσιν ώς πρόχειρον τυροκομείον διά τήν επί τόπου επεξεργασίαν του γάλακτος.

VIII. ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΒΟΣΚΩΝ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ

Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ποιμνίων ἐν τῇ βοσκῇ ὁ Τσελιγκας διαιρεῖ ταύτην εἰς τέσσαρας κατηγορίας ἧτοι : α) εἰς γαλαροτόπι, β) εἰς ζυγουροτόπι (καψάλι), γ) εἰς στερφοτόπι καὶ δ) εἰς μέρος προοριζόμενον διὰ τὰ ὑποζύγια, μὲ τὸν σκοπὸν εἰς ἐκάστην τούτων νὰ τοποθετήσῃ ἀνάλογον κατηγορίαν τοῦ ποιμνίου. Εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην προβαίνει πρὸς ἀποφυγὴν σπατάλης, ἀπωλείας, ἔγκαιρον χρησιμοποίησιν ὀρισμένων τοποθεσιῶν καὶ κατάλληλον ἐκμετάλλευσιν τοῦ φυομένου χόρτου, διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι εἰς ἐκάστην βοσκὴν φύεται κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς θέσεις χόρτον διαφόρου ποσότητος, ποιότητος, καὶ διαρκείας ὀφειλομένης εἰς τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους, τὴν εἰδικὴν τοποθεσίαν εἰς ἣν εὐρίσκεται καὶ λοιπὰς ἐτησίαις καιρικὰς συνθήκας.

Ἀκολουθεῖ δὲ τὴν ἐξῆς κατανομήν : Εἰς τὸ μεγαλύτερον καὶ καλύτερον μέρος ὅπου φύεται τὸ ἀφθονώτερον χόρτον (γαλαροτόπι) τοποθετεῖ τὰς ἐπιτόκους καὶ τεκούσας προβατίνας (γαλάρια), αἱ ὁποῖαι ἀποδίδουν τὸ γάλα, εἰς μέρος ὅπου φύεται χόρτον καλῆς σχετικῶς ποιότητος, κατώτερον ὁμῶς τοῦ πρώτου (ζυγουροτόπι), τοποθετεῖ τὰ νεαρὰ μέχρις ἑνὸς ἔτους ἄρρην καὶ θήλη πρόβατα (ζυγούρια), εἰς μικρότερον μέρος σχετικῶς πρώτον εἰς χόρτον (στερφοτόπι) τοποθετεῖ τὰ στείρα (στέρφα) καὶ τέλος εἰς τὸ χειρότερον μέρος τὸ ὑγρότερον ἢ τὸ ἔχον κατωτέρας ποιότητος χόρτον τοποθετεῖ τὰ ὑποζύγια.

Ὑπολογιζόμενου γὰρ ὅτι εἰς ἓν ποιμνιον ἐκ 1,000 προβάτων ὑπάρχουν :

500	πρόβατα	ἐπιτόκα	πρωτῶς γεννῶντα	(γαλάρια),
100	»	»	ὀψίμως	»
100	στέρφα,			
50	κριοί,			

230 ἀμνάδες ἑνὸς ἢ δύο ἐτῶν (ζυγούρια καὶ μιλιώρια),

20 νεαρὰ ἄρρην διὰ μελλοντικὴν ἀντικατάστασιν κριῶν (σπορίδι) καὶ ἀκολουθουμένης τῆς φυσικῆς ἀνάγκης τῆς διατροφῆς καὶ ἀναπτύξεως τῶν ὡς ἄνω διακρινομένων κατηγοριῶν ἢ διανομῆ καὶ χρησιμοποίησις τῆς βοσκῆς γίνεται ὡς ἐξῆς :

Τὸ γαλαροτόπι ἀναλογεῖ περίπου πρὸς τὰ $\frac{1}{3}$ τῆς ὅλης ἐκτάσεως τοῦ βοσκοτόπου, διαιρεῖται δὲ εἰς γεννολείβαδο ἢ γκαστροτόπι καὶ εἰς καθαρῶς γαλαροτόπι, εἰς τὸ πρῶτον τμήμα εἰσάγονται αἱ ἐπιτόκοι ἀμνάδες, αἱ ὁποῖαι τίχτουςαι μεταφέρονται εἰς τὸ καθαρῶς γαλαροτόπι ὅπου διαχωρίζεται εἰς τμήματα χωρητικότητος 200—250 προβάτων ἕκαστον. Ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον $\frac{1}{3}$ ἀνάλογον μέρος διατίθεται διὰ τὰ νεαρὰ μελλούσης ἀναπαραγωγῆς πρόβατα (ζυγούρια) καὶ ἐκεῖ ταῦτα τρέφονται μέχρι τέλους τῆς περιόδου. Ἐὰν ἡ βοσκὴ περιλαμβάνῃ

ἀγραναπαύσεις χρησιμοποιούνται κατὰ προτίμησιν διὰ τὰ ζυγούρια. Τέλος τὸ ἀπομένον μέρος τοῦ βοσκοτόπου μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ ἀναλογοῦντος τμήματος διὰ τὰ ζυγούρια διατίθεται διὰ τὰ στέρφα (στερφοτόπι). Κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τοῦ στερφοτοπίου βόσκουν ἀναμιξ ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας ὅλα τὰ λοιπὰ πρόβατα, κατόπιν αἱ ἐπίτοχοι ὀδηγοῦνται εἰς τὸ γεννολείβαδον, ἅμα δὲ περατωθῆ ὁ τοκετός, εἰσάγονται ἐντὸς αὐτοῦ (τοῦ γεννολείβαδιοῦ) τὰ στέρφα, μεταβαλλομένου οὕτω εἰς στερφοτόπι.

VIV. ΤΟ ΖΩΝ ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ

1) *Πρόβατα*: Τὰ ἐκτρεφόμενα πρόβατα ὑπὸ τῶν νομάδων εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην ἀνήκουν γενικῶς εἰς τὴν λεγομένην βλάχικην γενεάν τῶν προβάτων τῆς Βαλκανικῆς: εἶναι ζῶα μικροσωμα ὕψους 55—70 ἐκ., μὲ μακρὸν καὶ χοντρὸν μαλλί σχηματίζοντες πλοκάμους κωνικούς μὲ χρῶμα ἄσπρον ἢ μαῦρον ἢ καὶ σπανιότερον παρδαλὸν (τὰ ἄσπρα συχνὰ ἔχουν μαῦρες κηλίδες εἰς τὸ πρόσωπον ἢ εἰς τὰ πόδια) ἢ εἰς εἶναι εὐθεία, τὰ θηλυκὰ εἶναι χωρὶς κέρατα, τὰ ἀρσενικὰ φέρουν τοιαῦτα ἐλικοειδῆ (στριφτὰ βιδωτὰ) κείμενα δύο ἀνοικτοὺς γύρους, ἢ οὐρὰ εἶναι στενὴ καὶ μακρὰ καὶ ἔχουν ζῶον βάρους 30—35 ἡκάδες. Γεννοῦν συνήθως ἕνα ἀμνὸν καὶ δίδουν γάλα 20—30 ἡκάδας ἑτησίως. Εἶναι κράσεως ἰσχυροτάτης καὶ χαρακτῆρος ἡπίου. Ἐχουν ἰσχυρὰ ἄκρα καὶ εἶναι καλοὶ καὶ ἀκούραστοι ὀδοιπόροι. (Λεπτομερεῖς σωματομετρήσεις ὄρα εἰς τὸν πρωτότυπον πίνακα IV.)

Διατρέφονται μὲ τὸ συσικὸν χόρτον τῶν βοσκῶν καὶ μόνον ὅταν ἢ χρονιά εἶναι δύστυχη, ὅταν δηλαδή δὲν βρέξῃ ἐγκαίρως ὥστε νὰ προφθάσῃ νὰ βγῆ χόρτον πρὶν χειμωνιάσῃ ἢ αἱ χιόνες παραμένουν ἐπὶ πολὺ, τοὺς δίδουν διὰ συμπλήρωμα τῆς τροφῆς ὀλίγην κριθὴν ἢ ξηρὸν χόρτον ἢ καὶ σκέτὸ ἄχυρον ἀκόμη.

Διατηροῦνται κυρίως διὰ τὴν παραγωγὴν ἀμνῶν γάλακτος καὶ κατὰ δεῦτερον λόγον διὰ τὴν γαλακτοπαραγωγὴν.

2) *Αἴγες*: Αἱ ἐκτρεφόμεναι αἴγες ὑπὸ τῶν νομάδων ἀνήκουν εἰς τὴν γενεάν τὴν λεγομένην κοινὴ αἰξ ἢ βλάχικη: εἶναι ἀναστήματος 55—65 ἐκ., χρώματος μέλανος, καστανοῦ, ξανθοῦ ἢ καὶ παρδαλοῦ ἔχει μύτη ἴσια, μὲ αὐτιά μικρὰ καὶ ὄρθια καὶ μὲ κέρατα. Τὸ σῶμά της εἶναι σκεπασμένον μὲ τρίχες. Οἱ μαστοὶ εἶναι μικροί. Δίδει γάλα 35—45 ἡκάδες ἑτησίως καὶ γενᾷ συνήθως ἕνα ἐρίφιον.

Εἶναι σκληραγωγημένον ζῶον διατρεφόμενον μὲ μικρὰ κλαδιά καὶ φύλλα καὶ ἀνερχόμενον πρὸς εὔρεσιν τροφῆς εἰς τὰ πλέον ἀπόκρημνα μέρη.

3) *Υποζύγια*: Διὰ ταῦτα ὠμιλήσαμεν σχετικῶς εἰς προηγούμενον κεφάλαιον.

IV. ΠΙΝΑΞ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ

'Εμφαίνων διαφόρους σωματομετρήσεις προβάτων και αιγών εκτελεσθείσας εις αντιπρόσωπους νομαδικών ποιμνίων Δυτικής Θράκης τῆ εὐγενεί βοηθεία τῶν 'Επιμελητῶν Γεωργίας κ.κ. Δ. Μπαίκου και Π. Σωτηροπούλου και δι' ὀργάνων τοῦ Κτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ Κομοτινῆς.

Νομὸς	'Επαρχία	Τσελιγκάτων	Γένος	Χρῶμα	Ἡλικία	Μῆκος κεφαλῆς	Πλάτος κεφαλῆς	Μῆκος προσόπου	Πλάτος γνάθων	Μῆκος τραχήλου	Ὑψος ἀκρομοῦ	Ὑψος ὀφθαλμοῦ	Ὑψος ἰερῶν ὀφθαλμῶν	Πλάτος στῆθους ἐμπροσθεν ὀμων	Πλάτος στῆθους ὀπισθεν ὀμων	Πλάτος ἀφθῶσ. λαγονομηκῆς	Βάθος στῆθους	Περιμετροσὺς στῆθους	Περιμετροσὺς μετακαρπίου	Περιμετροσὺς μεταταρσιῶν	Μῆκος οὐρῆς	Πλάτος οὐρῆς εἰς τὴν βῆσαν	Μῆκος σώματος	Βάρος σώματος
Χρ. Ρούφου		Ἰω. Ρόδη	Θῆλυ	Λευκόν	4	0.21	0.11	0.14	0.07	0.20	0.65	0.37	0.69	0.17	0.17	0.22	0.27	0.76	0.08	0.09	0.34	0.10	0.67	30
			»	»	2	0.20	0.10	0.15	0.06	0.20	0.69	0.69	0.70	0.17	0.17	0.18	0.30	0.76	0.08	0.09	0.34	0.10	0.65	32
			»	»	2	0.20	0.10	0.16	0.07	0.20	0.60	0.60	0.61	0.18	0.17	0.18	0.26	0.76	0.08	0.10	0.34	0.08	0.65	30
			Ἄρρεν	Μέλαν	3	0.26	0.12	0.18	0.09	0.27	0.71	0.71	0.73	0.20	0.19	0.20	0.36	0.90	0.09	0.11	0.35	0.16	0.72	50
Ἰω. Ρόδη		Ἰω. Ρόδη	Ἄρρεν	Μέλαν	3	0.22	0.10	0.16	0.10	0.22	0.66	0.66	0.68	0.18	0.18	0.19	0.28	0.84	0.08	8.10	—	—	0.66	40
			Ἄρρεν	Μέλαν	6	0.22	0.09	0.15	0.08	0.22	0.62	0.63	0.64	0.18	0.18	0.19	0.30	0.80	0.08	0.09	0.34	0.08	0.65	35
			Ἄρρεν	Λευκόν	2	0.22	0.10	0.17	0.08	0.19	0.62	0.63	0.63	0.18	0.17	0.19	0.31	0.76	0.08	0.10	0.35	0.08	0.66	30
			Ἄρρεν	Λευκόν	5	0.22	0.10	0.15	0.08	0.21	0.56	0.60	0.62	0.16	0.16	0.20	0.31	0.77	0.09	0.10	0.34	0.09	0.66	31
Ἰ. Κουτσογιάννη		Ἰ. Κουτσογιάννη	Ἄρρεν	Καστανόν	2	0.23	0.11	0.16	0.08	0.22	0.64	0.64	0.65	0.18	0.18	0.20	0.30	0.88	0.10	0.12	0.36	0.14	0.64	45
			Ἄρρεν	Καστανόν	3	0.24	0.10	0.14	0.08	0.20	0.66	0.68	0.69	0.15	0.14	0.15	0.30	0.80	0.10	0.11	—	—	0.72	35
			Ἄρρεν	Καστανόν	4	0.22	0.11	0.10	0.08	0.24	0.64	0.65	0.66	0.17	0.16	0.23	0.31	0.80	0.09	0.10	0.33	0.08	0.68	35
			Ἄρρεν	Καστανόν	5	0.20	0.11	0.15	0.07	0.23	0.61	0.61	0.63	0.15	0.16	0.18	0.30	0.81	0.08	0.10	0.36	0.08	0.69	36
Α. Γκίκα		Α. Γκίκα	Ἄρρεν	Καστανόν	7	0.20	0.12	0.16	0.08	0.23	0.55	0.57	0.57	0.16	0.15	0.20	0.30	0.76	0.07	0.08	0.34	0.08	0.64	30
			Ἄρρεν	Καστανόν	6	0.23	0.12	0.15	0.10	0.25	0.68	0.65	0.68	0.20	0.20	0.25	0.33	0.86	0.10	0.11	0.32	0.16	0.71	43
			Ἄρρεν	Καστανόν	8	0.22	0.10	0.15	0.09	0.24	0.68	0.70	0.71	0.18	0.18	0.15	0.32	0.89	0.10	0.11	—	—	0.75	47
			Ἄρρεν	Καστανόν	4	0.22	0.09	0.16	0.08	0.20	0.55	0.57	0.58	0.16	0.16	0.17	0.28	0.78	0.08	0.09	0.33	0.09	0.70	32
Α. Γκίκα		Α. Γκίκα	Ἄρρεν	Μέλαν	3	0.23	0.10	0.13	0.08	0.20	0.62	0.63	0.63	0.16	0.17	0.20	0.28	0.78	0.08	0.09	0.35	0.09	0.65	32
			Ἄρρεν	Μέλαν	4	0.22	0.10	0.16	0.08	0.22	0.64	0.66	0.67	0.18	0.17	0.20	0.30	0.84	0.09	0.10	0.37	0.10	0.73	40
			Ἄρρεν	Μέλαν	5	0.22	0.13	0.16	0.08	0.24	0.70	0.70	0.91	0.20	0.19	0.26	0.28	0.96	0.10	0.12	0.44	0.18	0.74	55
			Ἄρρεν	Μέλαν	4	0.22	0.11	0.14	0.08	0.24	0.63	0.65	0.68	0.16	0.15	0.14	0.32	0.84	0.09	0.10	—	—	0.71	40

Σημείωσις : Αἱ ἀνωτέρω σωματομετρήσεις δὲν πρέπει νὰ νοηθῆ ἔνταυθα ὅτι ἀποσκοποῦν εἰς τὴν διάγνῶσιν φυλετικῶν σχέσεων συγγενείας ἢ καταγωγῆς πρὸς ἄλλας φυλάς, ἀλλ' ἀπλῶς ἀποδίδουν τὴν ὑπὸ ὠρισμένον περιβάλλον ἀνάπτυξιν μιᾶς φυλῆς συμβάλλουσα εἰς τὴν μελέτην τῶν κυριωτέρων μέσων διακρίσεως ταύτης.

4) Κύνες : Οὔτοι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν προφύλαξιν τῶν ζώων ἀπὸ λύκους καὶ κλέπτας ὡς καὶ ὀδηγίαν αὐτῶν.

Γενικῶς δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν νομάδων διατηρούμενα πρόβατα καὶ αἴγες δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ὁ καλύτερος τύπος αὐτῶν διὰ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προορίζονται. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δι' ἐπιμελημένης ἐπιλογῆς θὰ ἠδύναντο ταῦτα νὰ βελτιωθοῦν, ἀλλὰ συγχρόνως θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθῇ ὁμοία μέριμνα βελτιώσεως τῶν ὄρων τῆς διατροφῆς καὶ συντηρήσεως αὐτῶν, ἄλλως μία μονόπλευρος τοιοῦτου εἶδους προσπάθεια θὰ ἦτο ματαία καὶ ἐπιβλαβῆς διὰ γνωστοὺς τοῖς πᾶσι λόγους.

Τοῦτο γνωρίζουσι καλῶς οἱ νομάδες, μὴ διενεργοῦντες οὐδεμίαν τεχνικὴν ἐπιλογὴν, ἀφίνοντες τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν ἀναέωσιν τῶν ποιμνίων διαρκῶς εἰς τὴν φυσικὴν τοιαύτην, κρατοῦντες κατὰ γενικὸν κανόνα ἅπαντα τὰ γεννώμενα θήλη ἀρνιά καὶ ξρίφια καὶ ἀναλογίαν τινὰ ἐπιλέκτων ἐκ τῶν ἀρρένων (5 %).

Υπολογίζονται 60 % γεννήσεις ἐκ τῶν ὀπίσθων 10 % θνήσκουν, τὰ δὲ ὑπόλοιπα κατὰ χονδρικὸν λογαριασμὸν εἶναι 50 % ἄρρενα καὶ 50 % θήλη, ἧτοι ἐπὶ τοῦ συνόλου κρατοῦνται ἐτησίως πρὸς ἀναπαγωγὴν περίπου 45 % θηλέων καὶ 4—6 % τῶν ἀρρενογεννημένων (δηλαδὴ περισσότερον τῶν ἀναγκαιομένων διὰ κάλυψιν φυσικῶν ἀναγκῶν λόγῳ κινδύνου μειώσεως ἐξ ἐπιδημιῶν, ψύχους κλπ.). Τὰ πρὸς ἀναπαγωγὴν κρατούμενα ζυγοῦρια (ἀμνάδες) ὀχεύονται τὸ πρῶτον κατὰ τὸ θέρος τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἡλικίας των, γενόμενα γαλάρια διατηροῦνται μέχρις ὅτου γενῶσιν τὸν ἕκτον ἀμνὸν καὶ εἰς ἡλικίαν 7—8 ἐτῶν ἀντικαθίστανται. Ἦτοι ἐκκαθαρίζονται κατ' ἔτος 7—10 %.

Ἐπειδὴ ἐτησίως κρατοῦνται ἐκ τῶν γεννηθέντων κατὰ τὰ ὡς ἄνω 26 περίπου θήλα καὶ 2 ἄρρενα ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, ἧτοι 28 %, τὸ ποιμνιον παρὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν γεγηρακότων, θεωρητικῶς δέον νὰ αὐξηθῇ κατὰ 18 % (28—10=18) ἐὰν δὲν ὑποστῇ, ὡς συνήθως, μείωσιν ἐκ φθορᾶς, κλοπῶν, ψύχους, ἐπιζωοτιῶν κλπ. ὑπολογιζομένων εἰς 10 %, εἰς τὴν ὥστε ἡ πραγματικὴ αὐξήσις νὰ κυμαίνεται μεταξὺ 4—8 %, ἀναλόγως τῶν εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν συνθηκῶν τοῦ χρόνου.

Τὸ ζῶν ὑποστατικὸν τοῦ Τσελιγκάτου χωρίζεται εἰς ποιμνία ἐκ 200—300 προβάτων ἕκαστον ἐπιτηρούμενον ὑπὸ βοσκοῦ καὶ κυνῶν. Διακρίνονται δὲ εἰς :

1) Ποίμνιον πρῶτως γεννημένων : ἧτοι πρόβατα ἀκολουθούμενα ἀπὸ τοὺς ἀμνοὺς.

2) Ποίμνιον τῶν ἀρρενικογεννημένων : ἧτοι πρόβατα ἀκολουθούμενα ἀπὸ ἄρρενας ἀμνοὺς προσωρισμένους διὰ πᾶχυνσιν καὶ πώλησιν.

3) Ποίμνιον τῶν προώρως ἀμελγομένων (Τσαγγάδια), ἤτοι πρόβατα ἀπωλέσαντα προώρως τοὺς ἀμνοὺς των.

4) Ποίμνιον τῶν θηλυκογεννημένων : ἤτοι πρόβατα ἔχοντα θηλυκοὺς ἀμνοὺς προοριζομένους δι' ἐκτροφὴν.

5) Ποίμνιον τῶν στέρφων καὶ παρθένων προβάτων (μιλιῶρες).

6) Ποίμνιον τῶν ζυγουριῶν : ἤτοι περυσινῶν ἀμνάδων.

7) Ποίμνιον τῶν ἐγκύων αἰγῶν.

8) Ποίμνιον τῶν γεννημένων αἰγῶν.

9) Ποίμνιον τῶν ἀμελγομένων προώρως αἰγῶν.

10) Ποίμνιον στείρων αἰγῶν, εὐνουχισμένων τραχιδίων καὶ περυσινῶν αἰγῶν (βιτούλια).

11) Ἀγέλη ἵππων καὶ ἡμιόνων (σαμαριάρικα) καὶ

12) Ἀγέλη φορβάδων καὶ πῶλων (φοράδια καὶ χεργελέδες καὶ οὐχὶ ἀργιλέδες).

Χ. ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΩΝ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ

Ὡς εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον ἀνεφέραμεν ἢ εἰς γάλα ἀπόδοσις (μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν τοῦ ἀμνοῦ ἢ ἐριφίου) τῶν μὲν προβάτων κυμαίνεται ἀπὸ 20—30 ὀκάδας ἑτησίως, τῶν δὲ αἰγῶν ἀπὸ 35—45 ὀκάδας. Αἱ ἀποδόσεις ὁμοῦ αὐτὰι ἐξαρτῶνται : α) ἐκ τῆς φύσεως τοῦ βοσκοτόπου : οὕτω λειβάδια πλουσίας βλαστήσεως καὶ περιέχοντα καλῆς ποιότητος χόρτον συντελοῦν εἰς μεγαλύτεραν ἀπόδοσιν γάλακτος ἀπὸ ἄλλα λειβάδια πτωχοτέρας βλαστήσεως ἢ κατωτέρας ποιότητος χόρτου. β) Ἐκ τῶν ἐπικρατησάντων κατὰ τὸ ἐν ἢ ἕτερον ἔτος εὐνοϊκῶν ἢ δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν (ἀνομβρία κλπ.) γ) Ἐκ τῆς παρεχομένης ἢ μὴ κατὰ τὸν χειμῶνα συμπληρωματικῆς τροφῆς καὶ δ) Ἐκ τοῦ χρόνου τῆς ἀπογαλακτικῆσεως ὡς καὶ ἐκποίησεως τῶν ἀμνῶν καὶ ἐριφίων (πρώϊμος τοκετός, ταχεῖα ἀπογαλακτικῆσις, ἐκποίησις πρὸ τῆς πλήρους ἀναπτύξεως. Ὁψιμος τοκετός, βραδεῖα ἀπογαλακτικῆσις καὶ ἐκποίησις).

Ἡ τιμὴ τοῦ γάλακτος κυμαίνεται ἀπὸ 4—6 δραχ. κατ' ὀκάην. Τὰ δὲ κυριώτερα συστατικὰ αὐτοῦ ἔχουν ὡς εἰς τὰς ἐν τῷ ἐπομένῳ ὑπ' ἀριθ. V πρωτοτύπῳ πίνακι ἀναλύσεις γενομένας ἐν τῷ Ἐργαστηρίῳ τῆς γαλακτοκομίας τοῦ Κτηνοτροφικοῦ Σταθμοῦ Κομοτινῆς.

Αἱ ἀποδόσεις τῶν μὲν προβάτων εἰς ἔριον κυμαίνονται ἀπὸ 1—2½ ὀκάδας μὲ μέσσην τιμὴν 35 δραχ. κατ' ὀκάην, τῶν δὲ αἰγῶν εἰς τρίχας ἀπὸ ½—¾ τῆς ὀκάς μὲ μέσσην τιμὴν 30 δραχ. κατ' ὀκάην.

Τέλος αἱ ἀποδόσεις τῶν αἰγοπροβάτων τοῦ Τσελιγκάτου συμπληροῦνται διὰ τῆς γεννήσεως ἑτησίως ἐνὸς ἀμνοῦ ἢ ἐριφίου μὲ μέσσην τιμὴν 150 δραχ. ἐκάστου.

V. ΠΙΝΑΞ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ

Ἀναλύσεων προβείου γάλακτος προερχομένου ἐκ ποιμνίων νομαδικῶς ἐκτρεφομένων ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ

ΝΟΜΟΣ	Ἐπαρχία	Ἐξαισθέντα συστατικά	Μέσος ὁρος συστατικῶν							Παρατηρήσεις		
			Ἰανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Ἀπρίλιος	Μαΐος	Ἰούνιος	Ἰούλιος		Αὐγουστος	
ΡΟΔΟΠΗΣ	Κομοτινῆς	Εἰδικὸν βάρος εἰς 15°.....	1034	1036	1033	1031	1036	1030	1034	1036	1 = Καθαριότης ἀπόλυτος 2 = Καθαριότης ἀνεκτῆ 3 = Καθαριότης ἐλλιπῆς 4 = Ἀκαθαρσία μεγίστη	
		Λίπος %	6	5	4	5.5	6	7	6	8		
		Στερεὸν ὑπόλειμμα ἄνευ λίπους.	9.9	10.2	9.3	9.1	10.5	9.2	9.9	10.9		
		Καθαριότης	1	1	2	3	4	4	2	2		
	Εἰθνής	Εἰδικὸν βάρος εἰς 15°.....	1035	1032	1036	1036	1035	1034	1036	1035	Αἱ ἀναλύσεις ἐγένοντο ἐπὶ δύο δειγμάτων πρωίνου καὶ δύο δειγμάτων βραδινῶν ὀλικοῦ ἀμέλεματος.	
		Λίπος %	5	7	7	6	6.5	5.5	7	6		
		Στερεὸν ὑπόλειμμα ἄνευ λίπους.	10	9.6	10.7	10.5	10.3	9.8	10.7	10.2		
		Καθαριότης	1	3	2	4	4	3	3	3		
	ΕΒΡΟΥ	Διδυμοτείχου	Εἰδικὸν βάρος εἰς 15°.....	1034	1035	1034	1036	1036	1034	1036	1035	
			Λίπος %	6.5	7	6	7.5	7	8	8	8.5	
			Στερεὸν ὑπόλειμμα ἄνευ λίπους.	10	10.4	9.9	10.8	10.7	10.4	10.9	10.7	
			Καθαριότης	1	1	1	2	2	2	1	2	
Ὁρεστιάδος		Εἰδικὸν βάρος εἰς 15°.....	1033	1030	1035	1036	1036	1034	1035	1035		
		Λίπος %	5	5	4	6	7.5	8	8	7.5		
		Στερεὸν ὑπόλειμμα ἄνευ λίπους.	9.5	8.8	9.8	10.5	10.8	10.4	10.6	10.5		
		Καθαριότης	3	2	1	3	4	1	2	2		

ΧΙ. ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ

Τὸν χειρισμὸν τῆς διαθέσεως ἀπάντων τῶν προϊόντων τοῦ Τσελιγκάτου ἔχει ὁ Τσελιγκας, οὗτος ἔρχεται εἰς συνεννοήσεις μετὰ τῶν διαφόρων ἐμπόρων καὶ ἐπιχειρηματιῶν καταλήγων εἰς σχετικὴν τελικὴν συμφωνίαν.

1) *Διάθεσις γάλακτος* : Τοῦτο διατίθεται εἰς εἰδικούς ἐπιχειρηματίας τυροκόμους παρακολουθοῦντας τὰ ποιμνία καὶ εἰς τὰ ὄρη, ἀναλαμβάνοντας τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ γάλακτος εἰς τυρὸν καὶ βούτυρον. Πωλεῖται δὲ ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μετὰ τὴν πώλησιν τῶν ἀμνῶν μέχρι τῆς λήξεως τῆς γαλακτικῆς περιόδου τῶν προβάτων. Διὰ τὴν χειμερινὴν καὶ θερινὴν περίοδον γίνεται ἰδιαιτέρα συμφωνία διδομένης μεγαλυτέρας τιμῆς διὰ τὸ γάλα τῆς θερινῆς τοιαύτης.

Κλεισμένης τῆς συμφωνίας ὁ τυροκόμος διδεκμίαν προκαταβολήν, τοῦ ὑπολοίπου τῆς ἀξίας τοῦ γάλακτος καταβαλλομένου τμηματικῶς μέχρι ἐκκαθαρίσεως τῶν λογαριασμῶν κατὰ τὴν λήξιν ἐκάστης περιόδου (μέσα Ἰουνίου, ἀρχὰς Αὐγούστου), ὅτε λήγει καὶ ἡ παράδοσις τοῦ γάλακτος ἐκ μέρους τοῦ Τσελιγκάτου.

2) *Διάθεσις ἀμνῶν* : Οὗτοι συνήθως ἐκποιοῦνται τμηματικῶς ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεώς των καὶ τῆς ζητήσεως τοῦ γάλακτος εἰς διαφόρους ζωεμπόρους εἴτε κατ' ἀποκοπὴν εἴτε ἐπὶ τιμῇ κατ' ὅκλαν κρέατος. Οἱ ἀγοραζόμενοι ἀμνοὶ σημειοῦνται διὰ χρώματος ἢ ἄλλου σημείου πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ ἡ παραλαμβάνονται ἀμέσως ἢ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἐπὶ τόπου εἴτε εἰς ὠρισμένον τόπον συγκεντρώσεως. Ἐν τῇ περιπτώσει ἀμέσου παραλαβῆς καὶ ἐπὶ τόπου τὸ ἀντίτιμον καταβάλλεται ἀμέσως, ἄλλως δίδεται προκαταβολὴ καὶ ἅμα τῇ παραλαβῇ ἐκκαθαρίζονται οἱ λογαριασμοί.

3) *Διάθεσις ἐρίου* : Ἀρχικῶς ἐκ τοῦ παραγομένου ἐρίου ἐκάστη οἰκογένεια κρατεῖ τὴν ἀναγκαιοῦσαν αὐτῇ ποσότητα διὰ κατασκευὴν ἐνδυμάτων καὶ λοιπῶν χρεωδῶν αὐτῆς. Ἡ ὑπολειπομένη ποσότης ἐκποιεῖται, κρατουμένου εἰδικοῦ λογαριασμοῦ τῆς παρατιθέμενης ποσότητος ὑπὸ ἐκάστου σμίχτου. Κατὰ γενικὸν κανόνα τὸ ἐριον πωλεῖται ἢ ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένης τιμῆς ἢ καὶ με τιμὴν ποῦ θὰ καθορισθῇ βραδύτερον, ὅτε θὰ εἶναι γνωστοὶ αἱ τιμαὶ τῆς ἀγορᾶς.

ΧΙΙ. ΠΡΟΣΟΔΟΙ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ

Ἐπὶ τὰς σημερινὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας διεξάγεται ἡ Νομαδικὴ Κτηνοτροφία εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Δυτικῆς Θράκης, αἱ πρόσοδοι τῆς λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς μέσης ἀποδόσεως τῶν προβάτων εἰς γάλα, ἔριον κλπ. καὶ τοῦ μέσου ὄρου φθορᾶς, ἀνανεώσεως, ἐκποίσεως κλπ. αὐτῶν ἔχουσιν ὡς εἰς τὸν κατωτέρω παρατιθέμενον λογαριασμὸν

Λογαριασμός ποιμνίου εκ 1.000 προβάτων Τσελιγκάτου εν Δυτικῇ Θράκῃ διεξάγοντος τὴν Κτηνοτροφίαν.

Α'. ΕΞΟΔΑ

1) Τοκοχρεωλύσιον κεφαλαίου ἀντιπροσωπεύοντος ἀξίαν ποιμνίου:		
750 πρόβατα × 200 Δρχ.	150.000	
250 » × 150 »	37.500	
	» 187.500 × 10 %	18.750
2) Δαπάνη χειμερινῆς βοσκῆς :		
1.000 πρόβατα × 20 Δρχ.		20.000
3) Δαπάνη θερινῆς βοσκῆς :		
1.000 πρόβατα × 6 Δρχ.		6.000
4) Πρόσθετος τροφή κατά τὸν χειμῶνα :		
1.000 πρόβατα × 6 ὀκ. κριθῆς ἕκαστον = 6.000 ὀκ. × 4 δρ.		24.000
5) Μισθοὶ ποιμένων :		
6 ποιμένες × 500 δρχ. = 3.000 δρχ. × 12 μῆνας		36.000
6) Διατροφή κυνῶν :		
6 κύνες × 1/4 ἡμερ. ἀραβος. = 90 ὀκ. × 6 = 540 ὀκ. × 5 δρχ.		2.700
7) Προμήθεια ἄλατος :		
1.000 πρόβατα × 1/2 ὀκ. = 500 ὀκ. × 4 δρχ.		2.000
8) Θνησιμότης καὶ φθορὰ ἐν γένει ποιμνίου 10 %		
ἦτοι 100 πρόβατα × 200 δρχ.		20.000
9) Ἐξοδα μετακινήσεων ἀγροζήμιων, δικηγόρου, φιλοδωρήματα, ἐξοδα παραστάσεως Τσελιγκά κλπ.		8.000
	Σύνολον Ἐξόδων	<u>137.450</u>

Β'. ΕΣΟΔΑ

1) Ἐκ πωλήσεως γάλακτος :		
600 γαλάριαι × 25 ὀκ. = 15.000 ὀκ. × 5 δρχ.		75.000
2) Ἐκ πωλήσεως ἀμνῶν :		
255 ἀμνοὶ × 150 δρχ.		38.250
3) Ἐκ πωλήσεως ἐρίου :		
1.000 πρόβατα × 1 1/4 ὀκ. = 1.250 ὀκ. × 35 δρχ.		43.750
4) Ἐκ πωλήσεως παλαιῶν προβάτων ἀντικαθισταμένων 110 × 150 δρχ.		16.500
5) Ἀξία κρατηθέντων δι' ἀνανέωσιν ποιμνίου 270 θήλεα + 15 ἄρρενα = 285 × 150 δρχ.		42.750
	Σύνολον Ἐσόδων	<u>216.250</u>

Ἦτοι ἔχομεν ἀκαθάριστον πρόσδοον κατὰ κεφαλὴν μὲν ἐκάστου προβάτου τοῦ ποιμνίου 216.25 $\frac{\%}{100}$ δραχ., κατὰ κεφαλὴν δὲ ἐκάστου γαλακτοφόρου προβάτου δραχ. 360.40 $\frac{\%}{100}$.

Γ'. ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ἔσοδα.....	216.250
Ἐξοδα.....	137.450
Καθαρά πρόσδοος.....	<u>78.800</u>

Ἐπομένως ἔχομεν καθαρὰν πρόσδοον κατὰ μέσον ὄρον καὶ κατὰ κεφαλὴν προβάτου τοῦ ποιμνίου 78.80 $\frac{\%}{100}$ δραχ. καὶ κατὰ γαλακτοφόρον δραχ. 131.35 $\frac{\%}{100}$.

Ἐνταῦθα δέον νὰ τονισθῇ, ὅτι μέγα μέρος τῶν κερδῶν τοῦ Τσελιγκάτου χάνεται ὡς ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ γάλακτος πρὸς κατεργασίαν καὶ ἐμπορίαν εἰς τοὺς τυροκόμους, μὴ ἐκτελουμένης ταύτης ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων. Τὰ προσκομιζόμενα δὲ κέρδη εἰς τοὺς τυροκόμους δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητα ὡς ἐκ τῶν κατωτέρω παρατιθεμένων λογαριασμῶν δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ.

Λογαριασμὸς τυροκομίας ἐνεργουμένης ὑπὸ τοῦ τυροκόμου Θ. Στεργίου εἰς χωρίον Ἰασμον περιφερείας Κομοτινῆς εἰς τὸ Τσελιγκάτον τοῦ Ἰωάννου Ρόδη ἐκτρέφοντος 2.500 πρόβατα.

Α'. ΕΞΟΔΑ

1) Κατασκευὴ καλύβης	Δραχ.	1.000
2) Μισθοὶ 1 τεχνίτου × 4.000 δρ. × 3 μῆνας.....	»	12.000
3) » 2 βοηθῶν × 1.500 δρ. × 3 μῆνας	»	9.000
3) Ἀξία γάλακτος 40.000 δκ. × 5 δρ.	»	200.000
4) » πυτιᾶς	»	5.000
5) Καύσιμος ὕλη.....	»	4.000
6) Ἴαλας	»	6.000
7) Ἀγορὰ 1.400 δοχείων ἐκ βενζίνης × 10 δρ.	»	14.000
8) Μεταφορικὰ τυροῦ εἰς ψυγεῖον Κομοτινῆς 1.400 δοχεῖα × 5 δρ. ἕκαστον	»	7.000
9) Ἐνοίκιον ψυγεῖου δι' ἓνα μῆνα κατὰ δοχεῖον 5 δρχ. × 1.400 δοχεῖα	»	7.000
10) Τοκοχρεωλύσιον σκευῶν καὶ μηχανημάτων τυροκομίας.....	»	3.000
Εἰς μεταφορὰν	»	<u>268.000</u>

	Ἐκ μεταφορᾶς . . . . Δρχ.	268.000
11) Ἀπρόβλεπτα	»	5.000
12) Τόκος 8 % κεφαλαίου 273.000 δραχ. διὰ μίαν ἑξαμηνίαν, διότι τὸ ποσὸν τοῦτο δαπανᾶται τμηματικῶς, μέγα δὲ μέρος τῶν παραγομένων προϊόντων ἐκποιεῖται ταχέως	»	10.920
	Σύνολον ἐξόδων	<u>283.920</u>

Β'. ΕΣΟΔΑ

1) Ἀξία παραχθισομένου τυροῦ φέτας 40 % 16.000 ὄκ. × 25 δρχ.	Δρχ.	400.000
2) Ἀξία παραχθισομένου βουτύρου 2 % 800 ὄκ. × 70 δρχ.	»	56.000
3) Ἀξία δοχείων 1.400 × 6 δρχ.	»	8.400
	Σύνολον ἐσόδων	<u>464.400</u>

Γ'. ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ἔσοδα	464.400
Ἔξοδα	<u>283.920</u>
Καθαρὰ πρόσοδος	<u>180.480</u>

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν σαφῶς καταφαίνεται, ὅτι τὰ ἐκ τῆς προχείρου τυρεμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ἀφαιρούμενα κέρδη ἀπὸ τὰ διάφορα Τσελιγκᾶτα εἶναι σημαντικώτατα. Διὰ τὸ πλεόν δὲ ἐμφανὲς παραβάλλοντες χονδρικῶς τὰ κέρδη τὰ ὁποῖα ἀπολαμβάνει ἓνα Τσελιγκᾶτον ἐκ 1.000 προβάτων (ὡς τὸ παράδειγμά μας) ἐργαζόμενον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἔτους μὲ τόσους κινδύνους τῶν ποιμνίων του καὶ ταλαιπωριῶν τῶν μελῶν του, μὲ τὰ κέρδη τῶν τυροκόμων ἀσχολουμένων ὀλίγους μῆνας καὶ ἄνευ οὐδενὸς κινδύνου τοῦ κεφαλαίου των ἔχομεν :

Κέρδη Τσελιγκάτου	Κέρδη Τυρεμπορικῆς Ἐπιχειρήσ.
<u>80.000</u> Δρχ.	<u>70.000</u> Δρχ.

ΧΙΙΙ. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΤΣΕΛΙΓΚΑΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΑ ΛΗΠΤΕΑ ΜΕΤΡΑ

Τὸ μέλλον τῆς Νομαδικῆς Κτηνοτροφίας ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ κινδυνεύσῃ εἴτε ἀπὸ βασικὰ μειονεκτήματα τοῦ συστήματος τοῦ Τσελιγκάτου (ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας καὶ εἶδος αὐτῆς) δι' οὗ ἀσκεῖται αὕτη, εἴτε ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα αὐτοῦ ὅπως ἐξοικειωθῇ πρὸς ὀρισμένους τεχνικὰς βελτιώσεις εἴτε τέλος ἀπὸ καθαρῶς ἀντικειμενικοῦς οἰκονομικοῦς λόγους.

Ὡς πρὸς τὴν συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας, τὸ εἶδος τῆς ζωῆς, τὴν φυσικότητα, τὴν συνεκτικότητα κλπ. τοῦ Τσελιγκάτου ἀνεφέραμεν ἀρκούντως εἰς τὸ εἰδικὸν περὶ τούτου κεφάλαιον, ἐνταῦθα τονίζομεν, ὅτι ἂν ὀργανωθῇ ἕνα εἶδος εὐρυτέρας ἀσφαλίσεως, τὸ σύστημα τούτου ὡς μορφή ὀργανώσεως θὰ ἀποβῇ ἕνα ἐκ τῶν ἀρτιωτέρων ἐν τῇ περιφερείᾳ.

Ὡς πρὸς τὰς τεχνικὰς βελτιώσεις αὗται δὲν εἶναι ἀνέφικτοι διὰ τὸ Τσελιγκάτον, ἔχομεν δὲ πλεῖστα ὅσα παραδείγματα ἐφαρμογῆς διαφόρων προοδευτικῶν μεταρρυθμίσεων αἱ ὁποῖαι εἶναι : ἡ κατασκευὴ μονίμων ὑποστέγων εἰς τε τὰ χειμάδια καὶ θέρετρα, ἡ καλὴ καὶ τακτικὴ διατροφή τῶν γαλακτοφόρων προβάτων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος, ἡ καλλιέργεια σανῶν κριθῆς διὰ τὸ ποίμνιον τῶν πρῶτων ἀμνῶν, ἡ ἐνίσχυσις τῆς ζωτικότητος τοῦ ποιμνίου διὰ τῆς καλλιτέρας ἐκτροφῆς καὶ ἀνανεώσεως, ἡ καλλιτέρα ἀντιμετώπισις τῶν ἐμφανιζομένων ἀσθενειῶν εἰς τὰ ποίμνια, ἡ καλλιέργεια τεχνητῶν λειμώνων εἰς περιοχὰς ὅπου τούτο ἀναμφισβητήτως εἶναι συμφερότερον πάσης ἄλλης καλλιέργειας, ἀκόμη ἢ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς ἀνωτέρω μεταρρυθμίσεις διεξαγωγῆς τῆς τυροκομίας καὶ τοῦ τυρεμπορίου ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ Τσελιγκάτον θὰ τοῦ ἐπολλαπλασιάσῃ τὰ κέρδη καὶ θὰ τὸ διευκόλυνε νὰ ἐπιτύχῃ βαθμῆδὸν πολὺ μεγαλύτερας ἐκτάσεως βελτιώσεις τεχνικὰς, ὥστε ἐκ τούτων καὶ ἡ ἰδιωτικὴ αὐτῶν καὶ ἡ Ἐθνικὴ Οἰκονομία νὰ ὠφεληθῶσιν.

Ὡς πρὸς τὰς καθαρῶς ἀντικειμενικὰς οἰκονομικὰς ἰδίως δυσχερεῖας κατὰ τῶν ὁποίων παλαίει ἡ Νομαδικὴ Κτηνοτροφία εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀναμφισβήτητον, ὅτι αὕτη ἔχουσα ἀνάγκην ἀνοικτῶν εἰς εὐρυτάτην ἔκτασιν ἐνίων βοσκῶν καὶ οὐσα ὡς ἐκ τούτου ἐπιρρεπὴς εἰς τὰς ἀγροζημίας, περιέρχεται πολὺ συχνὰ εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν γεωργίαν, ἐξ ἄλλου ἢ γεωργία, ἣτις ἀσκεῖται σήμερον ἀπὸ τοὺς ἀποκατασταθέντας πρόσφυγας γίνεται βαθμῆδὸν ἀρτιωτέρα συνδεδυασμένη οὐσα μὲ μικρὰν κτηνοτροφίαν. Συνεπεία τῶν μοιραίων ὄρων τῆς φυσικῆς βαθμιαίας ταύτης ἐξελίξεως τῆς γεωργίας ὁ νομαδισμὸς θὰ ἔπρεπε ἢ νὰ εὕρῃ τρόπον προσαρμογῆς ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ ὀριστικῶς.

Ἄτυχῶς ὅμως διὰ τῆς γενικῆς Κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ Κρά-

τους δὲν ἐγένετο τότε ἐγκαίρως οὐδεμία προσπάθεια ἐξευρέσεως θετικού τρόπου προσαρμογῆς τῆς Νομαδικῆς Κτηνοτροφίας, ἀλλὰ ἀπεναντίας ἠσκήθη ἐπ' αὐτῆς τοιαύτη πίεσις προερχομένη ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατατμήσεως γῆς λόγῳ ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ὥστε νὰ ὑποστῇ αὐτὴ μεγάλην μείωσιν καὶ κρίσιν καὶ τοῦτο διότι ἔγιναν πράγματα πλεονάζοντα, τὸ μὲν διότι κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν δὲν ἐμελετήθησαν ἐπαρκῶς οἱ τοπικοὶ ὄροι ὡς καὶ ἡ οἰκονομικῶς ἀρτιωτέρα ἀποκατάστασις αὐτῶν, τὸ δὲ διότι οἱ ἀγρόται ἔλαβον ἀμέσως ἀπὸ ἀντεκδίκησιν ἱστορικὴν, ἀπὸ ἀμάθειαν καὶ λοιποὺς λόγους ἐχθρικὴν κατὰ τῶν νομάδων στάσιν καὶ διέσπασαν τὰς βοσκὰς καλλιεργήσαντες ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἄνευ ἀνάγκης καὶ διὰ νὰ δυσκολεύσουν μόνον τὴν βόσκησιν, ἐπιτυχόντες εἰς πλεῖστα μέρη τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν, ἃν καὶ ἀπέμειναν πολλοὶ βοσκῆτοποι ἀνεκμετάλλευτοι ἐντελῶς, τῶν ποιμνίων αὐτῶν τῶν ἰδίων ὄντων ἀκόμη ὀλιγαριθμῶν. Οὕτω ἐπηκολούθησε στενότης βοσκῶν κατ' οὐσίαν μὲν εἰκονικῇ, ἐν μέρει δὲ πραγματικῇ, με ἀποτέλεσμα τὴν ὑπερτίμησιν τῶν χειμαδιῶν καὶ γενικὴν ὡς ἐκ τούτου ἀκρίβειαν τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισεν ἡ ἐκδοσις τῶν γνωστῶν τοῖς πᾶσιν ἀλληπαλλήλων Διαταγμάτων περὶ ἐνοικιοστασίου βοσκῶν κλπ. διὰ τὴν σκοπιμότητα τῶν ὁποίων ἔχουν γίνεαι σφοδραὶ συζητήσεις, χωρὶς νὰ καταλήξουν ὁμως εἰς θετικὰς ἀποφάσεις καὶ λήψιν ριζικῶν μέτρων.

Νῦν ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν διαμορφωθεῖσαν κατάστασιν θεωροῦμεν ὅτι διὰ τῶν κατωτέρω προτεινομένων ληπτέων μέτρων θὰ δυνηθῶμεν ἀφ' ἐνὸς νὰ τονώσωμεν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ διατηρήσωμεν καὶ ἐνισχύσωμεν τὴν ὑφισταμένην σήμερον Νομαδικὴν Κτηνοτροφίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ, ἣτις ἐνίσχυσις κατὰ τὴν γνώμην μας εἶναι ἐπιβεβλημένη.

Κατ' ἀρχὴν θὰ χρειασθῇ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ φυσικοῦ συνεταιρισμοῦ τοῦ Τσελιγκάτου διὰ συμπληρώσεων ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλισιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δυνηθῇ τοῦτο νὰ ἀνθῆξῃ ἕως ὅτου ἐπέλθῃ μία λογικὴ ἐκκαθάρισις καὶ ῥυθμισίς τῆς καταστάσεως καὶ ἡ σχέσις τῆς γεωργίας μετὰ τὴν κτηνοτροφίαν τὴν τε χωρικὴν καὶ νομαδικὴν ρυθμισθῇ κατὰ τρόπον οὐσιαστικόν, ὁ ὁποῖος εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι δὲν θὰ εἶναι δυσμενὴς διὰ τὴν Νομαδικὴν Κτηνοτροφίαν, ἡ ὁποία μέχρι τότε θὰ ἔχη προσοικειωθῇ εἰς τὰς τεχνικὰς βελτιώσεις, ποὺ ἀνεφέραμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἀποτελέσῃ τὴν πλέον ἀποδοτικὴν εἰδίκευσιν εἰς τὴν Ἑθνικὴν μας Οἰκονομίαν.

Δεύτερον μέτρον θεωροῦμεν τὴν ρύθμισιν τοῦ τρόπου τῆς ἐνοικιάσεως τῶν βοσκῶν τῶν διαχειριζομένων ὑπὸ τῆς Διοικήσεως Δημοσίων Κτημάτων καὶ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς (ἀνταλλάξιμοι), οὕτως

ὥστε αὐταὶ νὰ δημοπρατοῦνται μὲ ὄριον καὶ μὲ τὸν περιορισμὸν, ὅτι δύνανται νὰ συμμετάσχουν εἰς ταύτας ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀρχηγοὶ νομάδων (Τσελιγκάδες) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Δυτικῆς Θράκης διεξάγοντες τὴν νομαδικὴν κτηνοτροφίαν ἀπὸ ἐξαιτίας καὶ πλέον καὶ οὐχὶ ἐξ ἄλλων περιφερειῶν ἀφικνούμενοι, ἵνα παύσῃ τὸ παρατηρούμενον σήμερον ὅτι τρίτοι παρουσιαζόμενοι δῆθεν ὡς ἀντιπρόσωποι νομάδων ἐν Μακεδονίᾳ εὐρισκομένων, πιέζουν τοὺς λαμβάνοντας εἰς τὰς δημοπρασίας μέρους κτηνοτρόφους ἐν Θράκῃ, διεξάγοντας τὴν Νομαδικὴν Κτηνοτροφίαν, πρὸς λήψιν διαφόρων χρηματικῶν ποσῶν (ἀέρα) διὰ νὰ ἀποσυρθοῦν ἐκ τῆς δημοπρασίας, μὴ κατορθωμένου δὲ τούτου καὶ διὰ λόγους ἐκδικήσεως προσφέρουν οἱ ἴδιοι ὑπερβολικὰς τιμὰς φέροντες τοὺς νομάδας πρὸ ἀδιεξόδου, καθ' ὅσον γνωρίζουν καλῶς, ὅτι οὗτοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξεύρουν ἐξω τῆς Θράκης ἄλλας βοσκὰς ὑπερβάλλουν τῆς προσφερθείσης τιμῆς ὑπ' αὐτῶν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατακύρωσιν ἐπ' ὀνόματί των τῆς δημοπρασίας μὲ ἐξωγλωμένον ἐνοίκιον πρὸς μεγίστην ἱκανοποίησιν τῶν κ. κ. Ἑβρῶν καὶ οἰκονομικὴν καταστροφήν αὐτῶν τῶν ἰδίων.

Ὡς τρίτον μέτρον θεωροῦμεν τὴν ἐπιδιώξιν τῆς ἐλευθερίας μετὰ μικροῦ φόρου (μικροῦ) κυκλοφορίας τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ νομαδικῶν ποιμνίων εἰς Ἀνατολικὴν Θράκην εἰς τὰς ἀπεράντους, πλουσίας καὶ ἐρήμους βοσκὰς, τῆς ὁποίας δύνανται νὰ ἐξοικονομηθοῦν ἀπὸ ἀπόψεως χειμερινῶν βοσκῶν ἑκατοντάδες χιλιάδων αἰγοπροβάτων μὲ εὐθηνότατα ἐνοίκια. (Κατὰ πληροφορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Ἀδριανουπόλεως τὰ ἔτη 1930, 1931 καὶ 1932 διεχειμάσαν 500,000 περίπου αἰγοπρόβατα Βουλγαρικά).

Διὰ τὴν ἐν λόγω περίπτωσιν τῆς ἐλευθερίας κυκλοφορίας ἔχομεν τὴν βεβαιότητα ὅτι ρυθμιζόμενα ἐγκαίρως ὀρισμένων μικρολεπτομερειῶν θὰ δυνηθοῦν πλεῖστα ποιμνια τῶν ἐν Δυτικῇ Θράκῃ νομάδων καὶ ὀρισμένα τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας τοιοῦτων νὰ παραχειμάζουν εἰς Ἀνατολικὴν Θράκην, ἐπιβαλλομένης μόνον αὐστηρᾶς ὑγειονομικῆς ἐπιβλέψεως ἐπ' αὐτῶν, τῇ συνεργασίᾳ τῶν κτηνιατρικῶν ὑπηρεσιῶν Ἑβρου καὶ Ἀδριανουπόλεως. Πραγματοποιουμένου δὲ τούτου θὰ δυνηθῶμεν νὰ διατηρήσωμεν ἀνέτως ἐπὶ μακρὸν τοῦ χρόνου τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν Νομαδικὴν Κτηνοτροφίαν ἐν Δυτικῇ Θράκῃ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος στερήσεως κτηνοτροφικῶν προϊόντων πρὸς μέγα ὄφελος τῆς Ἑθνικῆς μας Οἰκονομίας.

Ὡς τέταρτον τέλος ριζικὸν μέτρον θεωροῦμεν τὴν βαθμιαίαν ἀποκατάστασιν τῶν νομάδων κτηνοτρόφων. Ἐν Δυτικῇ Θράκῃ δυνάμεθα νὰ ἀποκαταστήσωμεν μονίμως οἰκογενείας νομάδων εἰς χειμερινὰς βοσκὰς τὰς ἤδη ὑπ' αὐτῶν σήμερον ἐκμισθουμένας : α) δι' ἐξαγορᾶς τῶν εἰς ἰδιοκτητίας Ἑλλήνων ἀνηκόντων βοσκῶν, β) δι' ἐξαγορᾶς τῶν εἰς Τούρκους ἀνηκόντων τοιούτων (βάσει τοῦ νόμου 3.250), γ) διὰ

τοποθετήσεως εἰς τὰς πλεοναζούσας Κοινοτικάς βοσκὰς καὶ τέλος δ) διὰ παραχωρήσεως καὶ μεταβιβάσεως τῶν ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τῆς Διοικήσεως Δημ. Κτημάτων καὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς εὐρισκομένων τοιούτων, καταβαλλομένης μιᾶς λογικῆς ἀποζημιώσεως καὶ εἰς τοκοχρεωλυτικὰς δόσεις 20 ἐτῶν.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω προτεινομένης μονίμου ἐγκαταστάσεως τῶν νομάδων θὰ προκύψουν διάφοροι ὀφέλειαί τόσον εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν διότι :

1) Παραμένοντες μονίμως εἰς συνοικισμοὺς ἀφ' ἑνὸς θὰ δημιουργήσουν σταθερὸν σὺν τῷ χρόνῳ σύνδεσμον καὶ συνεργασίαν μετὰ τῶν γεωργῶν λόγῳ τῆς συνεχοῦς συμβιώσεως μετ' αὐτῶν καί, κερδίζοντες τὴν ἐμπιστοσύνην των ἀπὸ ἀπόψεως σεβασμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας, θὰ ἔχωσι τὸ πλεονέκτημα (ἐπ' ἀμοιβῇ βεβαίως) νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὰς ὑπὸ τῶν γεωργῶν ἐν ἀγροναπαύσει ἀραιεμένας γαίας, τοὺς ἀκαλλιεργήτους κλήρους (διαθεσίμους), τὰς χαλαμιὰς, τὰ νειάματα, τὰ ὑποκείμενα εἰς πλάγιασμα σιτηρὰ καὶ γενικῶς ἅπαντα τὰ τμήματα ἅτινα δὲν χρησιμοποιοῦν οἱ γεωργοὶ, τοῦ ὁποίου πλεονεκτημάτος σήμερον στεροῦνται, καθ' ὅσον ἐπιρρεπεῖς ὄντες εἰς τὰς ἀγροζήμιαις θεωροῦνται ὑπὸ τῶν γεωργῶν ὡς ζημιωταὶ τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἧς στεροῦνται, ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν σχολείων καὶ τῆς ἐκκλησίας θὰ ἀναπτύξωσι κοινωνικῶς οἱ ἴδιοι.

2) Θὰ δυνηθοῦν νὰ συμπήξουν διαφοροὺς συνεταιρισμοὺς οἰκονομικοὺς καὶ παραγωγικοὺς δι' ὧν θὰ κατορθώσουν νὰ ἀποκτήσουν πίστιν παρὰ τῆ Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ ἐξασφαλίσουν τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀπὸ τῶν τυρεμπόρους διὰ τῆς ἰδρύσεως συνεταιρικῶν τυροκομείων καὶ θὰ βελτιώσουν κατὰ πολὺ τὴν ποιότητα τῶν προϊόντων των.

3) Θὰ ἀποτραποῦν αἱ καταστροφαὶ τῶν ποιμνίων κατὰ τὰ δυσμενῆ ἔτη βαρέος χειμῶνος λόγῳ ὑπάρξεως μονίμων ποιμνιοστασιῶν καὶ θὰ ἀυξηθοῦν αἱ ἀποδόσεις αὐτῶν διὰ παροχῆς προσθέτου διατροφῆς κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον.

4) Ἀποκτῶντες ἀκινήτον ἰδιοκτησίαν καὶ ἀσχολούμενοι σὺν τῷ χρόνῳ μετὰ τὴν γεωργίαν θὰ ἀγαπήσουν τὸ μέρος των καὶ βαθμηδὸν ἐγκλιματιζόμενοι θὰ παύσουν νὰ μετακινοῦνται εἰς τὰ ὄρεινά μέρη.

5) Θὰ κατορθωθῇ διὰ τῆς καλλιεργείας διαφορῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν καὶ συμπληρωματικῶν τροφῶν ἢ διατήρησις τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ προβάτων τῶν ἐκτρεφομένων κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς ἐκάστην χειμερινὴν βοσκὴν καὶ κατὰ τὸ θέρος, ὥστε νὰ μὴ ὑφίσταται ἀνάγκη μετακινήσεως, καὶ τέλος

6) Θὰ κατορθωθῇ βαθμηδὸν, σὺν τῇ παραγωγῇ τῶν ἀναγκαζούντων ἐκάστῳ κτηνοτροφικῶν τροφῶν, ἡ βελτίωσις τῆς σήμερον ἐκτρεφομένης γενεᾶς προβάτων δι' ἐπιμεμελημένης ἐπιλογῆς ἢ καὶ διὰ

διασταυρώσεως και ή εύκολωτέρα καταπολέμησις τών εκάστοτε επί τών ποιμνίων εμφανιζομένων επίζωστιών.

Έχοντες νυν υπ' όψιν ότι δια τής μονίμου εγκαταστάσεως τών νομάδων θέλουσι προέλθη αρκετά συμφέρουσαι οικονομικά ώφέλειαι, παραθέτομεν σχετικούς λογαριασμούς αποδεικνύοντας ότι δύναται καταλλήλως διεξαχόμενη ή νυν Νομαδική Κτηνοτροφία να αποδώσῃ πολυ περισσότερα οικονομικώς από όσα αποδίδει με τὸ σημερινόν είδος εκμεταλλεύσεως.

Λογαριασμός ποιμνίου εκ 1.000 προβάτων με βελτιωμένη συντήρησιν και διατροφήν.

Α'. ΕΞΟΔΑ

1) Τοκοχρεωλύσιον έγγείου κεφαλαίου δια μίαν 20ετίαν:			
α) Έδάφους :			
1.000 πρόβατα × 2 1/2 στρ. = 2.500 στρ. × 150 δραχ. =			
= 375.000 × 6 1/2 %			34.034
β) Κτιρίων :			
1/2 μόνιμα ποιμνιοστάσια μετ' αποθήκης άνωθεν περιεκτικότητας 500 προβάτων έκαστον			
× 100.000 δραχ.	200.000		
3/4 κατοικίαι × 10.000 δραχ.	40.000		
	<u>240.000</u>	× 6 1/2 %	21.782
2) Συντήρησις προβατοστασίων και κατοικιδών 0,5 % ...			1.200
3) Τοκοχρεωλύσιον κεφαλαίου αντιπροσωπεύοντος αξίαν ποιμνίου:			
750 πρόβατα × 250 δραχ.	187.500		
250 » × 200 »	50.000		
	<u>237.500</u>	× 10 %	23.750
4) Πρόσθετος τροφή :			
α) 100 δράμ. ήμερ. κριθής × 90 ήμέρας = 22 1/2			
όκ. × 600 γαλακτοφόρα = 13.500 όκ. × 4 δρ.			54.000
β) 1/2 όκ. ήμερ. χόρτον × 60 ήμέρας = 30 όκ. ×			
× 1.000 πρόβατα = 30.000 όκ. × 2 δραχ.			<u>60.000</u> 114.000
5) Μισθοί ποιμένων :			
6 ποιμένες × 500 δραχ. = 3.000 δραχ. × 12 μήνας			<u>36.000</u>
Είς μεταφοράν			230.766

	'Εκ μεταφορᾶς.....	230.766
6) Διατροφή κυνῶν :		
6 κύνες × ¼ δκ. ἡμερ. ἀραβοσίτου (κατσαμάκι)=90 δκ. × 6=540 δκ. × 5 δραχ.		2.700
7) Προμήθεια ἄλατος :		
1.000 πρόβατα × ½ δκ.=500 δκ. × 4 δραχ.....		2.000
8) 'Ασφάλιστρα ποιμνίου :		
237.500 × 4 %		9.500
9) Τόκος ἀξίας ἀγορᾶς τροφῶν :		
114.000 × 6 %		6.840
10) Προμήθεια φαρμάκων ζῴων καὶ κτηνίατρος		
		5.000
11) Γενικά ἐξοδα (ἀγροζημίαι, δικηγόροι κλπ.).....		
		5.000
	Σύνολον ἐξόδων.....	<u>261.806</u>

Β') ΕΣΟΔΑ

1) 'Εκ πωλήσεως γάλακτος :		
600 γαλάρια × 35 δκ. = 21.000 δκ. × 5 δραχ.....		105.000
2) 'Εκ πωλήσεως ἀμνῶν :		
285 ἀμνοὶ × 200 δραχ.		57.000
3) 'Εκ πωλήσεως ἐρίου :		
600 γαλάρια × 1 ½ δκ.	900 δκ.	
400 πρόβατα × 1.150 δκ.	550 δκ.	
	<u>1.450 δκ. × 40 Δρχ.</u>	58.000
4) 'Εκ πωλήσεως παλαιῶν προβάτων ἀντικαθισταμένων :		
115 × 200 δραχ.		23.000
5) 'Αξία κρατηθέντων δι' ἀνανέωσιν ποιμνίου :		
295 θήλεα		
10 ἄρρενα		
305 × 200 δραχ.		61.000
	Σύνολον ἐσόδων	<u>304.000</u>

Γ' ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

'Εσοδα.....	304.000
'Εξοδα.....	<u>261.806</u>
Καθαρά πρόσδοος	<u>42.194</u>

'Εκ τοῦ 'Εθνικοῦ Τυπογραφείου

Λογαριασμός διεξαγωγής τής Τυροκομίας και Τυρεμπορίου παρά τών ιδίων.

Α') ΕΞΟΔΑ

1) Τοκοχρεωλύσιον Τυροκομείου αξίας 20.000 δραχ. διὰ μίαν 20ετίαν πρὸς 6 1/2 %	1.815
2) Μισθὸς 1 τεχνίτου Τυροκόμου × 4.000 δραχ. × 3 μῆνας	12.000
Μισθὸς 1 βοηθοῦ × 1.500 δρ. × 3 μῆνας ...	<u>4.500</u>
	16.500
3) Ἀξία γάλακτος 21.000 ὀκ. × 5 δραχ.	105.000
4) Ἀξία πτυϊᾶς	2.500
5) Καύσιμος ὕλη	2.000
6) Ἄλας	3.000
7) Ἀγορὰ 700 δοχείων ἐκ βενζίνης × 10 δραχ.	7.000
8) Μεταφορικά τυροῦ εἰς ψυγεῖον 700 δοχείων × 5 δρ. μ. ῥ. .	3.500
9) Ἐνοίκιον ψυγεῖου δι' ἓνα μῆνα κατὰ δρ. 5 δρ. × 700	3.500
10) Τοκοχρεωλύσιον σκευῶν καὶ μηχανημάτων Τυροκομίας.	1.000
11) Ἀπρόβλεπτα	2.000
21) Τόκος 8 % κεφαλαίου 146.000 δραχ. διὰ μίαν ἐξαμη- νίαν, διότι τὸ ποσὸν ταῦτο θὰ δαπανᾶται τμηματικῶς, μέγα δὲ μέρος τῶν παραχθόμενων προϊόντων θὰ ἐκποιτῆ- ται ταχέως.....	<u>5.840</u>
Σύνολον ἐξόδων.....	<u><u>153.655</u></u>

Β') ΕΣΟΔΑ

1) Ἀξία παραχθισομένου τυροῦ φέτας 40 % ἐκ 21.000 ὀκ. γάλακτος 8.400 ὀκ. × 25 δραχ.....	210.000
2) Ἀξία παραχθισομένου βουτύρου 3 % ἐκ 21.000 ὀκ. γά- λακτος 630 ὀκ. × 70 δραχ.	<u>44.100</u>
3) Ἀξία παραχθισομένης γλυκείας μυζήθρας 3 % ἐκ 21.000 ὀκ. γάλακτος 630 ὀκ. × 10 δραχ.	6.300
4) Ἀξία 700 δοχείων × 6 δραχ.	<u>4.200</u>
Σύνολον ἐσόδων	<u><u>264.600</u></u>

Γ') ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ἔσοδα.....	264.600
Ἐξοδα.....	<u>153.655</u>
Καθαρὰ πρόσσδος.....	<u><u>110.945</u></u>

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

1) Καθαρά πρόσοδος εκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ποιμνίου	42.194
2) Καθαρά πρόσοδος εκ τῆς Τυροκομίας	110.945
Σύνολον καθαρᾶς προσόδου	<u>153.139</u>

Ἐπομένως κατὰ τὰ προτεινόμενα ἔχομεν καθαρὰν πρόσοδον κατὰ μέσον ὄρον καὶ κατὰ κεφαλὴν προβάτου τοῦ ποιμνίου 153.75 %₀₀ δραχμᾶς καὶ κατὰ γαλακτοφόρον 255.25 %₀₀ δραχμᾶς, ἐπὶ πλέον δὲ δημιουργίαν ἀκινήτου περιουσίας εκ δραχ. 31.750 ἑτησίως.

Παραβάλλοντες δὲ τελικῶς τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο περιπτώσεων παρατηροῦμεν ὅτι ἔχομεν :

A'

Καθαρὰν πρόσοδον Νομαδικῆς Κτηνοτροφίας με σημερινὸν εἶδος ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἄνευ ὑπάρξεως ἀκινήτου ἰδιοκτησίας καὶ προβληματικὴν διατήρησιν τοῦ ποιμνίου .....

δραχ. 78.800

B'

Καθαρὰν πρόσοδον Νομαδικῆς Κτηνοτροφίας κατὰ τὰ προτεινόμενα καὶ με ὑπαρξιν ἀκινήτου ἰδιοκτησίας καὶ τελείαν ἐξασφάλισιν τοῦ ποιμνίου. .... δραχ. 153.139

Κομοτινή, 1934.

L'ÉLEVAGE NOMADE EN THRACE OCCIDENTALE

PAR

CH. GOLÉMIS

CHEF DE DIVISION AU MINISTÈRE D'AGRICULTURE

RÉSUMÉ

En Thrace occidentale l'élevage se présente sous deux formes : la forme nomade et la forme sédentaire. La première, se rapportant exclusivement aux moutons et aux chèvres, est exercée par le «Saracatsans», qui n'ont point de demeure fixe; la seconde, s'appliquant en plus au gros bétail, est exercée par des éleveurs professionnels ou par des cultivateurs-éleveurs, qui demeurent d'une façon permanente dans les villages de la plaine ou de la montagne.

Dans le temps d'avant guerre, en raison de l'existence de propriétés rurales turques très étendues, de la petite densité de la population et du système de culture appliqué, il y avait de vastes étendues incultes, continues, propres au développement de l'élevage en grand; ainsi en Thrace on élevait 328.000 moutons et chèvres environ. Après la grande guerre, par suite de l'établissement de réfugiés cultivateurs, les étendues continues jusqu'alors ont été morcelées et ainsi les grands domaines ont été transformés en agglomérations de réfugiés. Par suite de cela l'élevage nomade a subi une forte diminution et une grande crise et le nombre de moutons et chèvres s'est réduit à 118.334.

Les familles de Saracatsans qui s'adonnent à l'élevage nomade en Thrace se réunissent en groupes appelés «tséligats» (du mot probablement d'origine turque ou slave, «tséligas» = chef berger) : ce sont des associations d'une forme primitive, mais très pratique de divers éleveurs isolés, de moindre importance, appelés «smiktés» (associés, du verbe grec «mignuo» = mêler, et puis = unir, grouper), sous un «architséligas» (tséligas en chef), chacun desquels apporte comme capital, pour la période de la coopération, son troupeau et son travail personnel. Ces groupes, selon la saison de l'année, se déplacent des pâturages de la plaine à ceux de la montagne et inversement et cela pour des raisons purement économiques et climatologiques et à cause de l'insuffisance des pâturages de la plaine pendant l'été!

Dans ces pâturages ils construisent, pour leurs familles, leurs tentes coniques classiques, et pour leurs troupeaux des bergeries et des abris provisoires de roseaux, joncs et herbes. Les moutons et chèvres élevés par les nomades appartiennent en général à la race dite «valaque»: se sont des animaux de petite taille, à toison longue et épaisse, d'une forte constitution, d'un naturel doux, de bons et infatigables marcheurs. Ils pèsent, en vie, 38-45 kilogrammes et fournissent 25-38 kilogrammes de lait annuellement. Ils se nourrissent de l'herbe naturelle des pâturages et c'est seulement pendant les hivers rigoureux qu'il faut compléter leur nourriture d'un peu d'orge ou foin ou paille.

L'élevage nomade de la Thrace occidentale a besoin d'être soutenu et fortifié. Divers moyens propres à cela sont:

- a) le développement de l'association spontanée qui constitue les «tséligats»;
- b) la réglementation du louage des pâturages;
- c) la libre circulation des troupeaux en Thrace occidentale en vue de l'hivernage;
- d) l'établissement progressif des nomades.

Ces mesures contribueraient à la conservation de cet élevage au profit de l'Economie nationale.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
